

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Historické formování konzervatismu ve Velké Británii

Martina Gillichová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Historické formování konzervatismu ve Velké Británii

Martina Gillichová

Vedoucí práce:

PhDr. Petr Krčál

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlášení o původnosti práce

„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů v práci užitých.“

Plzeň, duben 2014

Poděkování

Poděkování patří vedoucímu mé práce PhDr. Petru Krčálovi za jeho odborné vedení, informace, trpělivost a čas.

1. Obsah

2. Úvod.....	1
3. Teoretické představení konzervativní politické ideologie	4
3.1 Co je ideologie?	4
3.2 Konzervatismus	5
4. Počátky konzervatismu ve Velké Británii	9
4.1 Toryové jako předchůdci moderních konzervativců	9
4.2 Původ konzervatismu	11
4.3 William Pitt mladší	12
5. Konzervativní strana v 19. století	14
5.1 Robert Peel a volební reforma 1832	14
5.2 Tamworthský manifest	16
5.3 Volby 1841	17
5.4 Mladá Anglie	17
5.5 Zákony o obilí.....	18
5.6 Benjamin Disraeli	20
5.7 Robert Cecil	22
5.8 Aliance.....	23
6. Konzervativní strana ve 20. století	24
6.1 Před první světovou válkou	24
6.2 První britská koalice	25

6.3 Meziválečné období.....	26
6.4 Neville Chamberlain a politika appeasementu	27
6.5 Aktivní politika Winstona Churchilla	28
6.6 Volby 1945	30
6.7 Konzervativní strana po druhé světové válce.....	31
6.8 Margareth Thatcherová	33
6.9 90. léta	35
7. Britský konzervatismus 21. století.....	36
7.1 Dominance labouristů.....	36
7.2 David Cameron a nové pojetí Konzervativní strany	37
8. Závěr	39
9. Použité zdroje.....	40
10. Summary	43
11. Přílohy.....	44

2. Úvod

Konzervatismus patří vedle liberalismu a socialismu k tzv. klasickým ideologiím. V mnoha zemích představuje výchozí ideologii velkých politických stran. Jak již slovo konzervativní naznačuje, jedná se o ideologii založenou převážně na tradici, hierarchii a autoritě (Kirk 2000: 26-27).

Konzervativní společnost pojímá stát jako organismus, jako silnou a samostatnou jednotku. Každý jedinec má ve společnosti své pevné místo, které mu zaručuje bezpečí a jistoty. Konzervativci si velmi zakládají na pravidlech a předpisech, neobejdou se bez pojmů „právo“ a „pořádek“.

V této bakalářské práci se budeme věnovat vývoji konzervatismu ve Velké Británii, jehož počátky sahají až do 18. století. Podstatu rodícího se konzervatismu nejlépe vystihl Edmund Burke ve svém díle *Úvahy o revoluci ve Francii* (Burke 1997), které lze proto považovat za manifest konzervatismu. Burke ve svých dílech obhajoval monarchii, aristokracii a církev a kritizoval tak Velkou francouzskou revoluci (Muller 1997: 25). Mezi témata, která Burke ve své knize popisuje, patří uznání náboženství státem a jeho celková důležitost. Dále útočí na revolucionářskou koncepci rovnosti a zdůrazňuje potřebu rozlišení postavení člověka ve společnosti a ve státě. Osobní vlastnictví je velmi důležité. Lidská společnost je organismus spíše než mechanismus, a proto potřebuje měnit postupně a s ohledem na současnou situaci (Cecil 1928: 48). Velká francouzská revoluce zapříčinila odlišné vnímání revolučního hnutí britskými politiky. Ti, kteří se postavili proti francouzským rebelům, dali později vzniknout britské konzervativní straně, která za více než dvě staletí své existence představila mnoho významných osobností. První konzervativci se soustředili kolem Williama Pitta mladšího, kterého uznávali coby neústupného zastávce konstituce. Toto jádro radikálních konzervatistů oponovalo katolické emancipaci a parlamentní reformě (Ledger-Lomas 2004: 643).

Umírněnější konzervatisté se později soustředili v Konzervativní straně Roberta Peela. V této straně se zpočátku objevovaly velké myšlenkové rozdíly, především v otázkách ekonomických a náboženských (Ledger-Lomas 2004: 643). Názory se lišily i v otázce kultu Williama Pitta mladšího, neboť řadoví konzervatisté se nemohli dohodnout ohledně toho, jak moc liberální Pitt vlastně byl, což později rozložilo Peelovo vedení strany (Ledger-Lomas 2004: 643).

Peel sám sebe prezentoval jako konzervativce, ne jako toryovce, z jejichž strany čelil častým útokům. Definitivním oddělením nové Konzervativní strany od starých toryovců je vydání tzv. Tamworthského manifestu, kterým deklaruje, že prováděné reformy budou pouze umírněného rázu (Ledger-Lomas 2004: 653).

O liberálech a konzervativcích lze s jistotou hovořit až po parlamentní reformě v roce 1832. Nutno říci, že tehdejší stranická organizace byla velmi malá. Nově vznikající politické strany byly nástupci politických klubů, v tehdejší Británii tolik oblíbených. Konzervativci založili svůj již v roce 1831, liberálové pak v roce 1836 (Beer 1952: 41-42). Další reforma v roce 1867 zpřístupnila politické strany širšímu spektru přívrženců, neboť zmírnila poplatky, které členové museli zaplatit (Beer 1952: 44). Britská konzervativní strana prodělala velký pokrok ve druhé polovině devatenáctého století. Soustředila se na obhajobu institucí, elit, anglikánské církve a především na tradiční roli silného státu (Muller 1997: 26).

Od roku 1916 a ještě dlouho po skončení první světové války byli konzervatisté součástí vládní koalice pod vedením Lloyda George. V meziválečném období se Konzervativní strana upírala především ke vzniku nové politiky, která by reagovala na aktuální témata, především na hospodářskou krizi a na rostoucí vliv socialismu. Politika se začala upírat protekcionistickým směrem, především ve formě Celní reformy, která se snažila ochránit domácí trhy. Strana musela čelit rostoucí nezaměstnanosti v zemi a vznikajícím frakcím uvnitř strany (Beer 1952: 47-50).

Během celého dvacátého století se konzervativci snažili bojovat proti radikálním levicovým stranám, zejména oponovali myšlenkám sociálního státu a vládním zásahům do sociálních problémů obyčejných lidí (Muller 1997: 26).

Po druhé světové válce se Konzervativní strana stává dominantní stranou britského parlamentu. Konzervativci se snažili podpořit některá opatření sociálního

státu vedoucí ke všeobecnému blahobytu a růstu osobních svobod, což vyvrcholilo zejména v 60. letech. V 70. letech premiér Edward Heath výrazně přispěl k zapojení Velké Británie do evropského integračního procesu. V dalších dvaceti letech Margaret Thatcher a John Major přispěli k zásadním ekonomickým změnám a rovněž ke změnám ve strukturalizaci společnosti. Velkou ranou pro ně bylo vítězství labouristů v roce 1997 (Ball 1998: 1-2).

Tato bakalářská práce je studií vývoje politického konzervatismu ve Velké Británii. Má přispět k lepší orientaci čtenáře v dané problematice a přinést lepší porozumění britskému konzervativnímu myšlení. Je psána tak, aby identifikovala důležité zástupce politického konzervatismu ve Velké Británii a jeho milníky od 18. století až do současnosti. Ve Velké Británii má Konzervativní strana své pevné místo, tradičně se objevuje mezi dvěma nejsilnějšími stranami.

V první kapitole se budeme věnovat představení termínu ideologie a teoretickému shrnutí konzervativních myšlenek. Druhá kapitola popisuje počátky konzervatismu ve Velké Británii, ve třetí kapitole se zaměříme na vývoj Konzervativní strany v 19. století, ve čtvrté kapitole popíšeme století dvacáté. Pátá kapitola přiblíží problematiku Konzervativní strany ve 21. století včetně současných postojů strany, která pod vedením lídra Davida Camerona prochází modernizací, jejímž cílem je celkové uvolnění situace, bojuje proti přílišným zásahům Evropské unie do vnitřních záležitostí a oponuje odborům (Williams – Scott 2011: 4-6). Historický vývoj ukončíme volbami v roce 2010. V závěru shrneme popsání fakta a výsledky.

3. Teoretické představení konzervativní politické ideologie

3.1 Co je ideologie?

Termín ideologie nelze přesně definovat. Zahrnuje velké množství významů, které se liší v použitém kontextu. Nejčastěji se setkáme s pojetím ideologie v politickém smyslu, kterou lze definovat jako souhrn idejí, které jsou společné pro určitou skupinu lidí (Eagleton 1991: 1). Tito lidé používají ideologii, aby obhájili vlastní politické názory, legitimizovali svou politickou moc či upozornili na nové společenské zájmy, které ve společnosti zatím nejsou dominantní (Eagleton 1991: 2-6).

Politické ideologie prezentují podobu ideální společnosti tak, aby zmobilizovaly co největší množství příznivců. Politická ideologie je tedy soubor normativních idejí, které přispívají k vytvoření této ideální společnosti (Schwarzmantel 2008: 26). Mezi tradiční politické ideologie lze zařadit liberalismus, konzervatismus a socialismus. Všechny tyto ideologie vycházejí ze společného „západního“ dědictví (Schwarzmantel 2008: 5).

Ideologie není neměnná, zpravidla je založena na ústředních myšlenkách, v praxi ale může být velmi flexibilní (Eagleton 1991: 5). Argumenty předkládané v rámci určité ideologie jsou subjektivní a vytváří „univerzální“ pravdu, se kterou se lidé ztotožňují (nebo je to od nich očekáváno). Pojem „ideologie“ je nahlížen z různých pohledů a může nabývat jak pozitivního, tak negativního významu (Eagleton 1991: 20), proto nám pomáhá definovat zájmy určité skupiny lidí, politických stran a hnutí apod. Dle Eagletona (1991: 2) lze ideologii definovat jako „formy myšlenek, které jsou motivovány sociálními zájmy,“ dále jako „proces produkce významů, znaků a hodnot společenského života“ a v neposlední řadě jako „proces, pomocí kterého je společenský život převeden do přirozené reality.“

S pojmem ideologie operují autoři více jak dvě stě let. Za tu dobu prošel tento termín různým vývojem, který různě mění jeho význam a znemožňuje tak vytvoření jeho jednoznačné definice (Šaradín 2001: 49). Projevy, které odpovídají volné

definici ideologie¹, bychom našli již v Aristotelově *Politice* (viz Aristotelés 2009), Machiavelliho *Vladaři* (viz Machiavelli 2012), v dílech Davida Huma, Johna Locka či Jeana-Jacquesa Rousseaua (srov. Šaradín 2001: 44).

Legitimizace dominantní politické moci prostřednictvím ideologie sestává z několika částí. Na začátku jsou prosazovány myšlenky a hodnoty, které jsou rámovány jako slučitelné s daným politickým režimem. Ideologie dále přizpůsobuje a generalizuje tyto myšlenky a hodnoty domácímu prostředí, tak aby působily co nejvěrohodněji, což zároveň vyžaduje znevažování protichůdných ideologií. V další fázi jsou marginalizovány myšlenky politického soupeře. Především dochází k mystifikaci potenciálního voliče, neboť politická ideologie často operuje s nepřesně či velmi zběžně načrtnutou sociální realitou v daném prostředí (Eagleton 1991: 5) a vždy je používána v závislosti na aktuálním společenském diskurzu (Eagleton 1991: 9).

Ideologii lze považovat za součást politických proudů, avšak konzervatismus a liberalismus se od tradičního pojetí ideologie raději distancují. Konzervatismus, který budeme podrobně rozebírat v další části práce, operuje spíše s tradicí a apeluje na zkušenosti. Liberalismus chápe ideologii jako uzavřený systém myšlenek a staví se k němu kriticky (Šaradín 2001: 44).

3.2 Konzervatismus

Pojem konzervatismus zastřešuje široký ideologický proud, který lze jen těžko jednoznačně definovat. Existují dokonce teorie, že konzervatismus je v každé zemi odlišný. S trochou nadsázky lze tvrdit, že existuje tolik konzervativních proudů, kolik je zemí (Šmíd 2010). Konzervativní ideje zahrnují tři proudy – anglický (resp. angloamerický), německý a francouzský, přičemž poslední dva zmiňované čerpají taktéž z Burkových myšlenek, neboť jimi byli ovlivněni přední francouzští a němečtí myslitelé té doby (jako například Maistre, Bonald, Guizot, Gentz, Metternich a další) (Kirk 2000: 23).

¹ Definice ideologie jako souhrnu zájmů a postojů určité společenské skupiny (Šaradín 2001: 44).

Jiné teorie uvažují o konzervatismu spíše jako o životním postoji než o politickém proudu. Nakonec lze konzervatismus definovat jako umírněné vykonávání politické moci bez náhlých zvrátů (Šmíd 2010).

Konzervatismus patří vedle liberalismu a socialismu k hlavním tzv. klasickým politickým ideologiím. Konzervatismus však oba další proudy kritizuje, neboť podle něj člověka matou a rozvracejí společnost. S oběma proudy se rozchází například v otázkách majetku: kritizuje socialismus za opovržení soukromým vlastnictvím a liberalismus za přílišnou individualizaci majetku (Šmíd 2010).

Pro účely této bakalářské práce budu pracovat s konzervatismem tak, jak jej chápou angloameričtí autoři. Britské konzervativní myšlenky vycházejí především z díla Edmunda Burka (viz Burke 1997). Podstatu konzervatismu nejlépe vystihl v díle *Úvahy o revoluci ve Francii*, kterým reflektoval události Velké francouzské revoluce. Burke jako první rozlišil mezi konzervací a inovací (Kirk 2000: 24). Hlavní principy, které ve svých dílech obhajuje, jsou *laissez-faire*² a decentralizace (Nisbet 1993: 52).

Úvahy o revoluci ve Francii jsou kritickou společenskou a historickou analýzou, avšak obsahují všechny základní myšlenky konzervatismu (Šmíd 2010). Mezi významné autory, kteří působili ještě před Burkem, lze zařadit například Davida Huma (Scruton 1994).

Konzervativci Velkou francouzskou revoluci odsuzují. Kritika nespočívá jen v odsouzení rychlé politické změny. Francouzští rebelové se podle konzervativců provinili aplikováním principů, jež fungovaly v jiných zemích, do tehdejší Francie, která prošla diametrálně odlišným vývojem (Šmíd 2010). Burke toto tvrzení obhajuje faktem, že i Anglie se odvolává na Velkou revoluci. Je jí myšlena revoluce z roku 1688, jejíž principy byly stanoveny v tzv. Deklaraci práv, jejímž autorem byl Lord Somers. Deklarace práv ale nedává obecné právo vybírat si své vládce (Burke 1997: 29).

² Teorie, že vláda nemá příliš zasahovat do ekonomického dění. Původně jej použil ministr financí Ludvíka XIV. Colbert. V doslovném překladu z francouzštiny *laissez-faire* znamená „nechte činit“ (Žaloudek 2004: 229).

Konzervativci uznávají historii a tradice, ze kterých se odvíjí přirozený zákon, který vládne společnosti. Nevěří v náhlé změny, upřednostňují vyzkoušené tradiční postupy před novotami (Kirk 2000: 26). Domnívají se, že obyčej, konvence a staré zvyklosti uchrání lidskou společnost před anarchií či touhou po moci (Kirk 2000: 27). Dle lorda Cecila (1928: 48) bychom měli „držet krok s minulostí a jednat v návaznosti na ni,“ tak bychom patrně popsali nejdůležitější postoje konzervativců k tradici. Nechtějí se přímo vyhnout změnám, ale změny by měly být prováděny s ohledem na aktuální situaci a především postupně (Cecil 1928: 48). Konzervativci akceptují novoty tehdy, když věří, že se jedná pouze o obnovení starých tradic (Cecil 1928: 25). Současné společnosti nejlépe porozumíme, budeme-li čerpat z historie. V tomto smyslu hovoří Nisbet (1993: 39) o tom, že „nebudeme schopni pochopit, kde jsme, natož pak kam jdeme, pokud nepochopíme, kde jsme byli dosud.“ V Británii lze za tradiční považovat postavu monarchy, který je na trůn dosazován dědičně, nikoli volbou. Změna by narušila tradice a klid (Burke 1997: 32).

Tradiční pojetí společenských vazeb tak, jak jej chápe konzervatismus, po staletí utvářelo v lidském vědomí názory a předsudky, které vycházely z tradičního pojetí společenských vazeb, a ze kterých posléze pramení vůle vzdorovat. Tento přístup lze uplatnit na mnohé oblasti: náboženství, vlastnictví, národní autonomie apod. (Nisbet 1993: 49). Konzervatismus se přiklání k trvalému společenskému řádu, klade důraz na tradice a nepočítá se společenskými reformami. Své úsilí věnuje raději péči o stávající společenské uspořádání (Šmíd 2010). „Žádná vláda by nesetřvala ve své funkci déle než okamžik, kdyby ji bylo lze svrhnout na základě něčeho tak vágního a neurčitého, jako je domněnka, že si *špatně počíná*.“ (Burke 1997: 39).

Postoj konzervativců k hierarchii, a dále k majetku představuje nejtrvalejší odkaz tohoto myšlenkového proudu (Nisbet 1993: 27). Víra v hierarchii znamená víru ve společnost, která zahrnuje různé společenské vrstvy. Konzervativci ale věří v rovnost jak před pozemským, tak před Božím soudem (Kirk 2000: 27). Konzervativní hierarchie je jedním z hlavních témat, která odlišují konzervatismus od liberalismu či socialismu.

Konzervativci důsledně prosazují hierarchické uspořádání společnosti, inklinují k tradičním institucím jako je rodina (v tradičním pojetí tvořena mužem,

hlavou rodiny a ženou pečující o domácnost)³, obec, církev či jiné spolky, které vymezují postavení člověka ve společnosti. Za další zdroj loajality občana vůči státu považují konzervativci tzv. státní církve, s jejichž úpadkem se těžko vyrovnávají. Právě náboženství (bez ohledu na konkrétní vyznání) hraje důležitou roli v upevňování společenských vztahů⁴ (Šmíd 2010).

Majetek je podle konzervativců úzce spjat se svobodou, čili striktně dodržují myšlenku osobního vlastnictví (Kirk 2000: 27). Konzervatismus zastává jeho tradiční pojetí, kdy majetek by měl být držen v rukou šlechty, rodin, cechů apod. Konzervativci neuznávají teorii společenské smlouvy, protože se domnívají, že člověk je nekompetentní v posuzování společenské reality, a není tak schopen rozhodovat o otázkách společenské smlouvy. Přítomnost je považována za vrchol minulosti. Konzervativci nedůvěřují rozumu. Tato konzervativní skepse je kritikou francouzského osvíceneckého racionalismu. Konzervatismus dále operuje s pojmy imaginace a předsudek, kterým popírá politickou gnózi⁵. Člověka pojímá jako bytost, ve které lze nalézt různé složky, například cit, imaginaci, loajalitu apod. (Šmíd 2010).

Konzervatismus apeluje na silný stát, jehož vláda má autoritu a občané jsou vůči státu loajální. Stát dokáže aktivně prosadit svou vůli, ovšem jeho působení je omezené⁶. Loajalita občanů vůči státu je posílena pocitem ekonomické stability, kterou konzervatismus nevidí ve volném trhu, ale ve státních zásazích do ekonomiky. Skloubení tržní ekonomiky s politickým konzervatismem je pouze dočasnou aliancí⁷. Zatímco Burke patřil mezi obhájce laissez-faire v ekonomické i morální oblasti, konzervatismus během dvou století dlouhého vývoje v této oblasti dospěl k diametrálně odlišným závěrům (Šmíd 2010).

Konzervatismus v České republice by měl hájit především lidskou svobodu a národní samostatnost. Je reprezentován především prostřednictvím pravicové

³ Je to jeden z důvodů, proč se konzervatismus staví proti registrovanému partnerství.

⁴ Jako příklad lze uvést středověké a novověké evropské monarchie (Šmíd 2010).

⁵ Smyslové a rozumové poznání (Rejman 1966: 156).

⁶ Netíhnou k sociálnímu státu (Šmíd 2010).

⁷ Například politika Ronalda Reagana ve Spojených státech či Margaret Thatcher ve Velké Británii (Šmíd 2010).

Občanské demokratické strany, která ovšem v posledních letech ztratila velkou část příznivců. Mezi další konzervativní strany lze zařadit TOP 09 či Křesťanskou a demokratickou unii – Československou stranu lidovou (Bartoš 2010). Dle Bartoše (2010) však v České republice skutečně konzervativní strana (tak, jak ji lze nalézt v anglosaských zemích) chybí.

4. Počátky konzervatismu ve Velké Británii

4.1 Toryové jako předchůdci moderních konzervativců

Anglická občanská válka ve 40. letech 17. století rozdělila politické elity na dva tábory – na zastánce absolutistické monarchie na jedné straně a parlamentní monarchie na straně druhé (Eccleshall 1990: 22). Dva politické proudy – whigové a toryové – se zpočátku lišily v názoru dosazování panovníka na trůn. Whigové souhlasili s možností parlamentu zabránit tomu, aby se dědičný panovník ujal vlády, pokud by ohrožoval práva a svobody protestantů. Toryové naopak zastávali názor, že královský dědic má nedotknutelné a nezcizitelné právo ujmout se vlády (Eccleshall 1990: 25). Jinak řečeno, toryové byli stoupecí krále, whigové parlamentu (Maurois 1995: 314). Toryové navíc obviňovali whigy z toho, že probouzí v zemi anarchii (Eccleshall 1990: 26). Po popravě krále Karla v roce 1649 se radikalismus zmenšil. Úplně vymizel až během restaurace monarchie v roce 1660. Restaurace monarchie sebrala panovníkovi absolutistické výhrady a posílila postavení parlamentu. Toryové se ocitli v nesnázích, následovalo století politické a ideologické převahy whigů. První polovinu 18. století strávili toryové v opozici (Eccleshall 1990: 21-22). Další zdrcující porážka přišla ve volbách v roce 1830. Stalo se tak především díky nesouhlasu s parlamentní reformou (Blake 1985: 10-11), která měla rozšířit volební právo (Maurois 1995: 392-395).

Anglická revoluce z roku 1688 byla revolucí politickou, náboženskou a fiskální. Nejedná se o revoluci založenou na třídním principu, jako tomu bylo později ve Francii (Maurois 1995: 314). Během restaurace monarchie se myšlenky toryů ustálily na obhajobě hierarchické společnosti, které vládne absolutistický monarcha, dědic královské krve, jemuž roli vládce propůjčil sám bůh (Eccleshall 1990: 21). Díky restauraci monarchie se anglická společnost znovu stmelila. Kdyby k obnovení

monarchie nedošlo, patrně by Británie směřovala stejným směrem jako Francie⁸ (Maurois 1995: 315).

Moderní toryismus začíná v 18. století, kdy bylo třeba najít nové předpoklady pro moderní konzervatismus. Tento krok je spojen se dvěma jmény: vikomt Henry Bolingbroke a Edmund Burke. Zatímco Bolingbroke považoval aristokracii za nejdůležitější součást společnosti, Burke obhajoval církev jako důležitý morální aspekt státu, bez kterého by jeho vláda byla k ničemu (Willcox 1943: 708-709). Tímto názorem podporuje a posiluje Bolingbrokeův koncept, podle kterého je absolutní právo vlády dáno od boha, což podporuje toryovské nadšení z anglikánské církve (Willcox 1943: 709). Podle Burke (1997: 51, 99) je člověk od Boha předurčen k tomu, aby se choval určitým způsobem. Toto nemůže být změněno žádnou umělou institucí či autoritou. Každý člověk má určitou náboženskou podstatu a ateismus je mu cizí.

Burkovo stěžejní dílo *Úvahy o revoluci ve Francii* je strukturováno do formy korespondence mezi Burkem a jeho francouzským přítelem Chamesem Jeanem François de Pontem. De Pont poprvé navštívil Burke v roce 1789 na jeho usedlosti v Beaconsfieldu. Po francouzské revoluci jej kontaktoval s prosbou o sdělení názoru na ni (Burke 1997: 253). Burke se od počátku stavěl proti francouzským rebelům, francouzskou revoluci považoval za „nejvíce ohromující událost dosavadních světových dějin“ (Burke 1997: 23). Původně byl whig, ale později u něj převládly konzervativní myšlenky (Eccleshall 1990: 2). Burke se vyjadřuje k mnoha aspektům společenského života. Například tvrdí (1997: 21-23), že povaha svobody je relativní – může být dobrá i zlá. Francouzští povstalci se chtěli domoci práva volit si svého vládce. Podle Burke (1997: 32-34) se anglický národ tohoto práva vzdal – platí zde dědičný princip následnictví s eventuální výjimkou v nouzových případech. Burke si velmi váží odkazu předků a tradičního uspořádání, pomyšlení na revoluci v něm vyvolává hrůzu. Vyzdvihuje Magnu Chartu jako nejdůležitější a nezbytnou reformu v Anglii (Burke 1997: 43). Trvání anglické společnosti zajišťuje schopnost rodin hromadit majetek, což symbolizuje Sněmovna lordů (Burke 1997: 62). Také zmiňuje

⁸ Kdyby Cromwellova vláda nebyla svržena, je pravděpodobné, že by se anglická společnost rozdělila tak, jako se rozdělila francouzská společnost po roce 1789. Francie prošla obdobím teroru, politici se rozdělili na modré a bílé (levici a pravici) a bojovali proti sobě (Maurois 1995: 315).

společenskou smlouvu. Člověk se vzdá určitých práv, aby se mohl podílet na fungování státu. „Aby si mohl zajistit určitou dávku svobody, vzdává se naděje na její celek“ (Burke 1997: 70).

Tito dva autoři – Burke a Bolingbroke sepsali principy, na kterých toryové staví, ale trvalo ještě dlouho, než se z těchto názorů vyvinula moderní politická strana (Willcox 1943: 709). Toryové upřednostňují minulost a brání se jakékoli změně, podobné názory se potom promítají do všech existujících konzervativních stran. Dle Willcoxe (1943: 707) „mohou toryové dobře vyhrát válku, ale při sjednávání míru jsou neužiteční.“ Toryové měli tradičně podporu Koruny, církve a univerzit (Blake 1985: 49).

4.2 Původ konzervatismu

Původ britské Konzervativní strany je vykládán různě. Někdy se o ní hovoří v návaznosti na proud toryů; jiní vidí její počátky ve frakci, která se utvořila kolem Williama Pitta mladšího, který sám sebe nikdy jako torye neoznačoval (Blake 1985: 1). Strana whigů byla přibližně od roku 1790 rozdělena na dvě skupiny, které se lišily svými pohledy na výsledky Velké francouzské revoluce. Konzervativně smýšlející politici revoluci odmítali a zdůrazňovali sílu Koruny. Název konzervatismus se však objevil až 40 let poté⁹ (Cecil 1928: 40). Zastánci pevné hierarchie v konstituci získali novou naději ve Francouzské revoluci, která výrazně posílila během 19. století (Eccleshall 1990: 21).

Mnozí konzervativci dodnes uznávají Benjamina Disraeliho jako největšího proroka a myslitele konzervativců. Konzervativci jeho doby však neviděli svou stranu jako něco nového, neboť svou existenci odvozovali od předchozích stoupenců a lídrů a viděli souvislost mezi sebou a předešlými konzervativci, možná především díky

⁹ Pojmy konzervativní a konzervatismus se v politické sféře začaly v západních zemích používat teprve kolem roku 1830 (Nisbet 1993: 15). Slovo „konzervativní“ bylo poprvé použito v časopise *Quarterly Review* v lednu 1830 novinářem Johnem Wilsonem Crokerem, ovšem zda použitý výraz pochází od tohoto autora, je sporné (Blake 1985: 6).

tomu, že sám Disraeli se nesnažil rozlišovat mezi toryovci a konzervativci (Blake 1985: 3).

Britští konzervativci lpějí na principech společenské smlouvy, neboť jsou výsledkem mnohaletého snažení jejich předků (Eccleshall 1990: 1). Důležitá je disciplína, která potřebuje autoritativní vedení: politické vedení je spojeno s majetkem. Nezáleží na tom, jestli dotyčný získal majetek dědičně nebo vlastním snažením. Typické jsou sociální vazby s úctou k autoritě a vládě práva; dále smysl pro loajalitu a vlastenectví (Eccleshall 1990: 10-11).

4.3 William Pitt mladší

V roce 1793 vznikla kolem Williama Pitta mladšího skupinka lojalistů, kteří se stavěli na odpor proti francouzským rebelantům. Aktivně se projevovali málo, sloužili spíše jako neutrální pozorovatelé (Maurois 1995: 362). Pitt sám se původně stavěl na stranu francouzských revolucionářů¹⁰, ovšem po popravě francouzského krále se jeho sympatie upírají k monarchii. Mezi přívržence francouzských revolucionářů z řad britských elit patřili nadále radikální republikáni (např. Paine) či malá skupinka reformistických whigů (Fox, Sheridan, Grey) (Maurois 1995: 359-360).

Velká francouzská revoluce dala toryům novou naději. Postoje whigů se najednou zdály být příliš liberální, a tudíž nebezpečné. Po krvavých francouzských bojích, jakobínském teroru, popravě krále a v neposlední řadě nástupu Napoleona, se naděje většiny Britů upíraly k tradici, pospolitosti a monarchii, ve které viděli jistotu své budoucí existence. Ačkoli dle Mauroise (1995: 274) je sedlákovi jedno, kdo vládne, hlavně když obstará své pole a prodá zboží na trhu.

Velkým soupeřem Williama Pitta mladšího byl Charles James Fox. Ještě dlouho po jejich smrti¹¹ se příznivci obou hlavních politických proudů snažili pomluvit kult jednoho nebo druhého, aby poškodili konkurenční politickou stranu. Whigové se

¹⁰ Pitt doufal, že se oslabí francouzské pozice, na což přehnaně reagoval snížením anglického námořnictva v roce 1792 na dva tisíce mužů. S francouzským útokem nepočítal (Maurois 1995: 359-360).

¹¹ Zajímavé je, že oba dva zemřeli v roce 1806 (Ledger-Lomas 2004: 641-643).

například snažili zdůrazňovat špatné charakterové vlastnosti Williama Pitta mladšího, aby tak posílili své postavení v rámci Liberální strany. Pro torye byl Pitt naopak hrdinou, protože byl tvrdým zastáncem konstituce, bránil se jakékoli změně jak v církvi, tak ve státě (Ledger-Lomas 2004: 641-643). Jména obou jsou v literatuře haněna ve snaze poškodit jednoho či druhého. A tak zatímco je Pitt spojován s nadměrnou konzumací alkoholu, Fox je znám pro svou vášeň k ženám, hazardu a pro nedostatek vlasteneckého myšlení (Ledger-Lomas 2004: 647). Fox byl sice velmi vzdělaný a nadaný řečník, ale králi Jiřímu III. se nelíbily jeho sympatie k americkým a irským povstalcům (Maurois 1995: 356). Zato Pitt byl králův oblíbenec. Fox jej nenáviděl kvůli údajné snaze napomoci Jiřímu III. zničit dominanci whigů ve vládě, prosadit represivní legislativu a zatáhnout Británii do války s Francií. Jiří III. nebyl populárním panovníkem, neboť se všeobecně tradovalo, že chce potlačit moc parlamentu, a stát se absolutním monarchou. Jelikož Pitt byl králova pravá ruka, bylo pro whigy v čele s Foxem snazší udělat z něho opilce a morálního škůdce, než mu politicky oponovat (Ledger-Lomas 2004: 644-645). Díky sporu dvou zmiňovaných politiků, Pitta a Foxe, se součástí britské zahraniční politiky stává imperialismus¹². Zatímco Pitt zastával aktivní zahraniční politiku, Fox mu oponoval (Cecil 1928: 39).

Po parlamentní reformě se Fox ještě více stylizoval do role liberálního politika, ovšem Pittovy politické snahy mu to značně kazily. Pitt v této době uvolňoval obchod, reformoval daňový systém a snažil se usmířit si Irsko, což z něj dělalo pozitivní model pro ostatní státníky. Foxovým whighům byl vyčítán nedostatek organizačních schopností, přičemž administrativní kompetence byla v této době jednou z nejdůležitějších politických schopností (Ledger-Lomas 2004: 645).

Pitt po Francouzské revoluci pouze přihlížel situaci, která v zahraniční politice nastala. Především ve vztahu k Francii zastával neutrální pozici, sám by ji nenapadl, ba ani obsazení Antverp Francouzy pro něj nebyla dostatečná záminka k vyhlášení války. K původně „krátkému“ tažení jej přimělo až otevření řeky Šeldy, která se nachází blízko Antverp, čímž měla Francie zničit obchod v holandských přístavech

¹² Konzervativní strana má několik větví. Mezi základní dvě patří čistý, tradiční konzervatismus a toryismus. Vedle těchto dvou větví lze připsat též jingoismus, někdy imperialismus. Tento proud se soustředí výhradně na zahraniční politiku a opomíjí tu domácí (Cecil 1928: 36).

(Maurois 1995: 361). Napoleona bylo možné porazit na moři, na souši však nikoli. Souboj Pitta s Napoleonem byl vleklý, rozhodně mnohem delší, než Pitt původně predikoval. Pitt umírá v roce 1806 údajně na vyčerpání (Maurois 1995: 365).

5. Konzervativní strana v 19. století

5.1 Robert Peel a volební reforma 1832

Robert Peel¹³ zastával od roku 1822 funkci ministra vnitra (Blake 1985: 10-11). Peel patřil spíše mezi liberální torye (Blake 1985: 38) a ukázal se být schopným politikem, dokázal vycítit ten pravý čas pro změnu. V nepřátelích vzbuzoval respekt (Blake 1985: 11). Na krátkou dobu se o vedení Konzervativní strany dělil s vévodou z Wellingtonu, ale vzhledem k věkovému rozdílu (Wellington byl o dvacet let starší) se museli potýkat s názorovými rozpory (Hurd 2007: 12). Peel se zasloužil o zrušení zákona, který zakazoval římským katolíkům nechat se zvolit do dolní sněmovny (Hurd 2007: 13). Netěšil se přílišnému respektu radikálních toryů, kromě katolické emancipace se jim nelíbilo rušení cla uvalovaného na obilí (Hurd 2007: 13).

Po smrti krále Jiřího III. a po porážce Wellingtonovy – Peelovy vlády vytváří whigové v čele s lordem Greyem¹⁴ koalici s přáteli George Canninga. Canning byl původně ministrem zahraničí, pocházel z řad toryů, ale pro své liberální názory nebyl oblíbený (Maurois 1995: 388). Anglií hýbala nespokojená střední třída spolu s dělnickou třídou, která v této době procházela ideovým rozčarováním (Blake 1985: 15). Prvním úkolem nově zvolené koalice byla volební reforma, která měla rozšířit volební právo na širší střední vrstvu. Pro reformu byli obyvatelé velkých měst, bankéři, obchodníci a další bohatší měšťanstvo. Proti byli jednoznačně toryové, kteří hledali oporu ve Sněmovně lordů, čímž zapříčinili vleklé tahanice. Návrh zákona byl odkládán, až konečně 7. června 1832 reforma prošla. V praxi nezpůsobila zdaleka tolik vzruchu jako původní teoretický náčrt. Lidu nepřinesla tolik uspokojení, po kterém

¹³ Viz Příloha č. 1.

¹⁴ Viz Příloha č. 2.

toužil, a vládnoucím vrstvám ponechala, co již získaly (Maurois 1995: 392-395). Toryové se topili ve znechucení voličů, kterým nevalili ani tak konkrétní zástupci toryů, jako spíše hodnoty, které obecně vyznávali. V roce 1832 získali 150 křesel, zatímco koalice whigů pod vedením lorda Greye získala 320. Trpkou porážku zapříčinil nesouhlas s parlamentní reformou (Hurd 2007: 11). Toryové museli zvážit své současné pozice a přizpůsobit své hodnoty vzniklé situaci; aby oslovovali nejen vévody, biskupy a velkostatkáře, ale i běžné obchodníky a zámožné občany (Hurd 2007: 13).

Reforma měla také zamezit podvodům při výběru zástupců do dolní sněmovny. Nový zákon vycházel vstříc především střední třídě, pro třídu dělnickou to byla spíše porážka, neboť jim znemožňoval větší reprezentaci (Blake: 1985: 12-17). Peel v reformě ale spatřoval výhodu: zákon měl být nápomocný jako prevence proti revoluci – střední třída bude prosperovat, a nebude tudíž chtít revoltovat (Hurd 2007: 13).

Po roce 1832 Robert Peel zastával stejné hodnoty jako během svého působení v politice ve 20. letech, kdy pracoval ve vládě Roberta Jenkinsona¹⁵; podporoval pomalé změny, nový parlamentní systém a jeho důsledky. Rovněž se snažil o znovuzískání podpory umírněných konzervativních voličů, kteří po reformním zákonu přešli na stranu radikálnějších toryů. Právě Peelovo zainteresování v politice 20. let pod Jenkinsonovým vedením formovalo jeho názory (Blake 1985: 37-38). Toryové neměli na začátku 30. let jednoznačného lídra, což v této době nebylo nic abnormálního. Ten měl být vybrán buď bývalým premiérem, nebo panovníkem (Blake 1985: 29). Vévoda z Wellingtonu se po porážce toryů nechtěl znovu ujmout vedení strany (Blake 1985: 30).

V roce 1834 byl Peel povolán králem Vilémem IV., aby se vrátil z dovolené v Itálii a zformoval vládu. Tak se poprvé dostal na pozici premiéra (Eccleshall 1990: 97). Historicky vzato lze říci, že vévoda z Wellingtonu byl posledním ministerským předsedou ze strany toryů a Robert Peel prvním z Konzervativní strany (Blake 1985: 7). Peelova politika by se byla ubírala jiným směrem, kdyby whigové nasadili obdobně silného vůdce. Jejich vedení ale bylo (naštěstí pro Peela) rozdrobené (Blake 1985: 37).

¹⁵ Hraběte z Liverpoolu, tehdejšího premiéra (Blake 1985: 37-38).

Robert Peel se více než jiní konzervativci snažil vypořádat s postavením Irska, které považoval za řešitelný problém jako každý jiný. Problém Irska byl v požadavcích místních vlastenců o větší autonomii (Blake 1985: 50-51). Podle Peela bylo nemožné Irsko nadále ovládat, což se částečně zlepšilo po katolické emancipaci, což Peelovi přineslo značnou nepopularitu (Hurd 2007: 13). V roce 1834 dochází k politické krizi, ze které konzervativci velmi těžili. Zaprvé krize upevnila Peelovu pozici, především díky tomu, že starý vévoda z Wellingtonu se vzdal svých nároků na vedení strany (Blake 1985: 38-39). Zadruhé krize vedla ke všeobecným volbám, které přiměly konzervativce coby menšinovou stranu bojovat o vítězství v dosud neznámých měřítkách a konečně zatřetí, volby pro konzervativce neznamenal vítězství, ale i přesto získali stovku křesel, což otevřelo dveře Peelově konzervativní reformě (Blake 1985: 39). Neměli bychom opomínat fakt, že období 1815-1846 bylo dobou sociální transformace a ekonomických obtíží. Jedním z hlavních problémů té doby byly tzv. zákony o obilí. Zákony prošly parlamentem v roce 1815 a poukazyval na třídní rozdíly mezi vlastníky půdy a nádeníky (Blake 1985: 13,15).

Bez nadsázky lze říci, že Robert Peel byl jedním z největších státníků své doby. Dlouhá léta měl podporu a převahu v dolní sněmovně. Pocházel z bohaté rodiny, byl šťastně ženatý a vždy dosáhl všeho, co si předsevzal. Dlouho snil o postu premiéra, což se mu nakonec vyplnilo. Jeho životní role však nebyla jednoduchá, především díky nátlakům, které na něj vyvíjel otec. Zde lze spatřit paralelu mezi Peelovými a Kennedyovými (Blake 1985: 18). Podle Mauroise (1995: 401) byl Peel poctivý muž plný zdravého intelektu, vynikal ve finančnictví, ovšem neudržel žádné bližší styky se sněmovnou.

Přes všechny úspěchy je třeba jmenovat i některé Peelovy slabiny: nedisponoval valnými organizačními schopnostmi, nebyl tudíž s to mobilizovat konzervativní příznivce v Británii, především v období voleb (Blake 1985: 18).

5.2 Tamworthský manifest

Tamworthský manifest vycházel z politické krize 1834 a byl v podstatě shrnutím Peelových dosavadních myšlenek, čili šlo o jakousi doktrínu konzervatismu.

Peel v této době nepřišel s ničím novým. Důležité bylo, že se svými myšlenkami přišel na počátku všeobecných parlamentních voleb – měl tedy opravdu smysl pro vhodný okamžik (Blake 1985: 39-40).

Tamworthský manifest reagoval na špatné postavení toryů v britské politice. Byl prvním britským národním manifestem. Peel jej sepsal v Tamworthu v Staffordshiru, brzy se ale rozšířil po celé zemi. Prostřednictvím Tamworthského manifestu došlo k oficiálnímu vytvoření nové strany. Následovaly všeobecné volby. Konzervativci získali 290 hlasů, whigové 218 a radikálové 150. Peel doufal v lepší výsledky, ale k prosazení konzervativních zájmů to bohatě stačilo. Mezi tyto zájmy patřila reforma Anglikánské církve (Hurd 2007: 15).

5.3 Volby 1841

Po usednutí královny Viktorie na trůn se Peelově politice a konzervativcům obecně příliš nedařilo. Peel sice mohl mobilizovat podobně smýšlející torye, zvláště pro jejich podporu ve Sněmovně lordů, a vytvořit alternativu whigovské převaze. Peel ale neudělal nic, zdálo se, že jeho kariéra je u konce (Hurd 2007: 13).

Volby v roce 1841 však poskytly zadostiučinění Peelově politice (Blake 1985: 49). Konzervativní strana získala 283 ze 471 anglických a 19 z 29 velšských křesel. V Irsku a ve Skotsku si už tak dobře nevedla, nicméně ve 2 největších volebních obvodech získala většinu. Za Londýn získala 2 ze 4 křesel, což lze považovat za obrovský úspěch, neboť se jedná o oblast tradičně ovládanou whigy – liberály. Dále získala obě křesla v Západním okrsku v Yorkshiru, který byl v té době nejdůležitějším průmyslovým volebním obvodem (Blake 1985: 44).

5.4 Mladá Anglie

Již v době vlády Roberta Peela se ke slovu dostávala i skupina mladých konzervativců, kteří si říkali *Mladá Anglie*. Mluvčími této skupiny byli Benjamin Disraeli a lord John Manners. Disraeli byl výborný řečník židovského původu, který již v mládí přestoupil k anglikánské církvi (Maurois 1995: 400). *Mladá Anglie* byla nostalgickou vzpomínkou. Útočila jak proti whigům, tak proti Peelitům

(Blake 1985: 56). Oba dva politici zastávali Bolingbrokeovy názory o tradičním fungování Anglie. Tak například z minulosti si politikové měli vzít jen to dobré a životaschopné, a pomocí toho měli budovat ušlechtilou politickou budoucnost. Ve státě má každý (od nejchudších po nejbohatší) znát své místo. Tímto „obdivem“ k hierarchii se vraceli do středověku. Hlavní poslání Konzervativní strany spatřovali v uchování původních myšlenek (Maurois 1995: 400). Prvně vystoupili proti Peelovu postoji k irské otázce v roce 1843 (Eccleshall 1990: 113). Myšlenky *Mladé Anglie* se prolínají s Disraeliho trilogií – *Coningsby*, *Sybil* a *Tancred* (Eccleshall 1990: 93, 113).

Mladá Anglie působila spíše na chudší socioekonomické vrstvy (dělníky apod.) než na zkušené politiky. Ti jí nevěřili a odsuzovali. V této době se navíc prosazovaly liberální myšlenky Jamese Milla a jemu podobných myslitelů, které prosazovaly individualitu a rozvoj jedince, kdy o „zakonzervování“ temné doby středověku nemohla být řeč. V ekonomice se začínal prosazovat zákon nabídky a poptávky a svobodná soutěž podnikatelů (Maurois 1995: 400-401).

5.5 Zákony o obilí

Terčem kritiky politických elit, zejména státníka a průmyslového podnikatele Richarda Cobdena, byly zákony o obilí. Cobden byl razantně proti ochránářským poplatkům, neboť podle něj zapříčinily bídu anglického lidu (Maurois 1995: 401). Vytvořila se dokonce Společnost proti zákonům o obilí, která apelovala především na zvyšující se ceny chleba. Kdyby jeho cena byla dána tržní silou, namísto vládním rozhodnutím, chléb by byl dostupnější a spotřebitelé by ho tak kupovali více. Zároveň by to vedlo k posílení jiných odvětví – například textilního průmyslu. Export textilu by umožnil import obilí. Došlo by k nárůstu mezd a ke zvýšení počtu kupovaných komodit (Eccleshall 1990: 81-82). Společnost proti zákonům o obilí vycházela z toho, že jiné země jsou schopné vyprodukovat levnější obilí, a tím i levnější výrobky z něj. Kdyby tedy například Rusko a Francie pěstovaly obilí ve velkém, a vyvážely jej, Anglie by jim na oplátku tkala látky. Tento názor pochází z tzv. manchesterské školy (Maurois 1995: 401).

Mezi příznivce Konzervativní strany patřili především venkovští šlechtici, kteří na ochranářských clech trvali. Robert Peel jako její vůdce se sice snažil jejich stížnostem naslouchat, sám byl však člověkem „velké intelektuální odvahy“ a výborný finančník, což zapříčinilo vydání nového sazebníku, ve kterém došlo ke snížení počtu zboží¹⁶, které dosud podléhalo ochranářskému clu. Aby Peel nějak vyrovnal ztráty ve státním rozpočtu, zvýšil daně majetnějších občanů. Svobodný obchod byl teprve v počátcích své existence, nicméně zvyšující se národní důchod utvrdil Peela v tom, že dělá správnou věc (Maurois 401-402).

Snížení cel nahrávala i neúroda a následný hladomor v Irsku. Peel prosazoval teorii, že začne-li se do Anglie dovážet zboží ze zahraničí, bude Anglie schopna Irsko nakrmit (Maurois 1995: 402). Tento názor však nebyl mezi konzervativci příliš populární. Ke znovuobnovení cel nedošlo, protože Peel a jeho stoupenci¹⁷ se spojili s whigy, kteří svobodu obchodu prosazovali. Pro Peela to však znamenalo ztrátu vůdčího postavení v Konzervativní straně, která tak na dvě desítky let přišla o vedoucí úlohu v britském parlamentu. K překvapení všech jej později nahradil Benjamin Disraeli (Maurois 1995: 402).

Do čela Konzervativní strany se po Peelovi dostává lord Stanley (někdy také lord Derby) (Maurois 1995: 403). Benjamin Disraeli se stává jeho zástupcem, v roce 1852 (a pak ještě v roce 1858) se stává ministrem financí, a konečně roku 1868 nahrazuje lorda Derbyho (Eccleshall 1990: 114). Disraeli musel pro svůj židovský původ čelit jistým překážkám. Po této obměně státníků spor o ochranářské clo¹⁸ zanikl, aniž by poškodil anglické zemědělství, jak původně často predikoval Disraeli. Naopak. Mezi lety 1850-1875 se Anglie těšila velké prosperitě – rostl počet obyvatel, rozvíjela se infrastruktura (především stavbou železnic) a upevňoval se systém v koloniích (Maurois 1995: 403).

¹⁶ Původní počet daněného zboží byl 1200, Peel jej v roce 1842 omezil na 750, v roce 1845 na 450 (Maurois 1995: 401-402).

¹⁷ Například William Gladstone, který se po Peelově pádu přidal na stranu whigů (Maurois 1995: 403).

¹⁸ Počet daněných položek klesl v roce 1860 díky Gladstonovi na 48 (Maurois 1995: 403).

5.6 Benjamin Disraeli

Za zakladatele nové, moderní konzervativní strany lze považovat Benjamina Disraeliho¹⁹. Do dolní sněmovny poprvé vstoupil v roce 1837, tedy ve stejném roce, kdy na trůn usedla královna Viktorie. V této době procházela britská společnost stále větší demokratizací. Stát se od základu měnil a se změnou přicházely i nové politické myšlenky (Willcox 1943: 709).

Benjamin Disraeli byl synem židovského spisovatele, který silně inklinoval k toryismu. Mladému Benjaminovi se dostalo dobré výchovy, vzdělání a také křestu u anglikánské církve. Po vzoru svého otce se snažil o úspěch i na spisovatelském poli. Slušné výdělků mu přineslo vydání skandálního společenského románu *Vivian Grey* v roce 1826, který ovšem kritici ztrhali (Eccleshall 1990: 112-113). Disraeli psal kromě novel i politické příručky, ve kterých měl vždycky co říct a co komentovat. Chodil dobře oblékán, protože věděl, že toryové (mezi které chtěl zapadnout) soudí podle zámožnosti, původu a konexí (Willcox 1943: 710). Kromě až přehnané péče o svůj vzhled dbal také na chování. Byl velmi výrazný až arogantní; snad se tím snažil zbavit okolních antisemitských pohledů (Eccleshall 1990: 113). Nebyli to jen antisemité, kdo Disraeliho nenáviděl. Sám Robert Peel, jeho příznivci (např. Gladstone) a všichni straničtí intelektuálové Disraeliho odsuzovali a nechtěli s ním mít společného víc, než bylo nezbytně nutné. Ani královna jej neměla příliš v lásce (Maurois 1997: 144-145). Když Robert Peel zemřel na následky zranění, která utrpěl při pádu z koně, Gladstone to okomentoval takto: „Peel zemřel smířen se všemi, i s Disraelim²⁰.“ (Maurois 1997: 155).

V roce 1867 byl přijat druhý reformní zákon. V té době zastával Disraeli již potřetí funkci ministra financí. Doufal, že dalším rozšířením volebního práva se konzervativcům navýší počet voličů. Snažil se zapůsobit především na širší veřejnost myšlenkou, že se snaží budovat blízký vztah mezi bohatými politickými elitami

¹⁹ Někdy také lord Beaconsfield (Leonard 2005: 16).

²⁰ Viz Příloha č. 3.

a obyčejnými lidmi. Lobbovat uměl již z dob svého působení v *Mladé Anglii*, a proto není divu, že uspěl (Eccleshall 1990: 114, 118-119).

Jednou z charakteristik moderní politické strany je centralizovaná byrokracie a široká organizace příznivců po celé zemi. Konzervativci toto naplnili Reformním zákonem v roce 1867, kdy byla vytvořena instituce Národní konzervativní unie a ústavní sdružení (Blake 1985: 2).

Disraelimu trvalo dlouho, než získal přízeň spolustraníků (toryů) a ještě déle, než získal na svou stranu voliče. Nakonec to dokázal díky svým myšlenkám o novém pojetí vlády (Willcox 1943: 711). Když ještě sloužil jako zástupce lorda Derbyho, patrně si nedělal přílišné naděje, že by se někdy mohl ujmout jeho místa. Konečně se lord Derby rozhodl, že kvůli zdravotním obtížím, které mu znemožňují vykonávat dále funkci premiéra, podá královně demisi. Zároveň se u královny přimluvil za Disraeliho a označil jej za vhodného nástupce (Maurois 1997: 170, 177).

Pro britskou politiku 19. století jsou typické dva jevy – růst imperialismu a růst demokracie. Whigové se domnívali, že kolonie se postupně odlučují od mateřské země a že nemá cenu je dále udržovat v područí. Lze tedy tvrdit, že toryové byli intelektuálními předky moderních izolacionistů. Takový postoj byl Disraelimu ale cizí – toužil ovládnout nejzazší kouty zeměkoule pro dobro tamějších národů a především pro slávu britské Koruny (Willcox 1943: 711). Disraeli měl vymyšlený vlastní systém správy kolonií. Každá kolonie měla mít svého zástupce a rovněž se měl utvořit říšský parlament. Stůj co stůj se Disraeli odmítal vzdát Indie, ačkoli často narážel na nesouhlas politických odpůrců, kteří tvrdili, že Indie je pro Británii příliš drahá (Maurois 1997: 212). Jako britský premiér mezi léty 1874-1880 dosáhl největšího diplomatického úspěchu té doby svou účastí na Berlínském kongresu²¹, což dokazuje, že toryové izolacionisty opravdu nebyli (Willcox 1943: 712). Disraeli cítil, že postup německého říšského kancléře Bismarcka proti Belgii a zejména Francii je třeba zastavit. V Berlíně jednala Anglie po boku Ruska. Výsledkem kongresu byl

²¹ Berlínský kongres byl svolán německým kancléřem Bismarckem v roce 1878 jako reakce na turecko-ruský konflikt. Diplomatičtí zástupci evropských velmocí, Turecka, Rumunska a Řecka se zde dohodli na novém územním uspořádání. Velká Británie díky Disraeliho diplomatickému umu získala Kypr (Veselý 2010: 145).

Bismarckův ústup. Anglie se tímto navrátila ke kontinentální politice, čímž Disraeli udělal velký dojem na královnu Viktorii (Maurois 1997: 214). Rusko však nebylo opravdovým spojencem. V červenci 1875 vypuklo v Bosně a Hercegovině povstání proti Turkům. Turecko nereagovalo a ruská vojska na sebe nenechala dlouho čekat. Motivem jejich zájmů na Balkáně byl přístup ke Středozemnímu moři, což se Disraelimu nelíbilo, protože nejdůležitějším pravidlem britské zahraniční politiky bylo volné námořní spojení s Indií a Austrálií (Maurois 1997: 219). K válce nakonec nedošlo, Rusko dostalo strach z britské námořní síly a přistoupilo na vyjednávání. Turecko postoupilo Anglii Kypr výměnou za ochranu proti Rusku (Maurois 1997: 232).

Demokracie za Disraeliho posílila možná ještě více než volební reformou z roku 1832. Kdyby se konzervativci v roce 1867 postavili proti rozšíření volebního práva, jako tomu bylo kdysi za Wellingtona, patrně by ztratili veškerou přízeň voličů (Willcox 1943: 712). Benjamin Disraeli umírá 19. dubna 1881 v důsledku zánětu průdušek a astmatu (Maurois 1997: 258-260).

5.7 Robert Cecil

Třetí markýz ze Salisbury²² nebo původně Robert Cecil vytvořil předpoklady fungování Konzervativní strany do 20. století. Leonard (2005: 9) jej považuje za jejího architekta. Během svého setrvání v premiérském křesle se spojil s Gladstonem v otázce irské samosprávy a v roce 1901 odmítl nabídku na alianci s Německem. Byl prvním předsedou Konzervativní strany ve 20. století (Leonard 2005: 9). V otázce zahraniční politiky se dále musel vypořádat s búrskými válkami v Jižní Africe (Eccleshall 1990: 140-141) a s fašodskou krizí, která jej přivedla na pokraj války s Francií. Nakonec zajistil pro Británii ovládnutí údolí Nilu, Francii slíbil volnou expanzi v západní Africe (Leonard 2005: 20).

Voličsky byl nejúspěšnějším konzervativním vůdcem 19. století. Pod jeho vedením konzervativci snadno vyhráli 3 z 5 voleb, další dvoje sice prohráli, ale pouze

²² Viz Příloha č. 4.

těsně (Blake 1985: 131). Bylo tomu tak i z toho důvodu, že konzervativci měli od roku 1886 lepší podmínky pro získávání finančních prostředků než liberálové. Ti si museli pomáhat prodáváním šlechtických titulů, ačkoli konzervativci je posléze v tomto následovali (Blake 1985: 143-144). K zákazu prodeje titulů došlo až v roce 1925 takzvaným *Honours Act*, čili zákonem, který měl zabránit zneužívání šlechtických titulů (BBC 2007).

Markýz ze Salisbury byl velmi vzdělaný. Místo lovu, rybaření a střelení chodil do knihovny. Od mládí projevoval zájem o politiku. V pětadvaceti letech se vydal na téměř dvouroční plavbu, navštívil mimo jiné jižní Afriku, Austrálii a Nový Zéland (Leonard 2005: 9).

Salisbury kritizoval Disraeliho, považoval ho za švindlíře a šarlatána, ale Disraeli se mu to nikdy nesnažil vymluvit. Naopak. Když se lord Derby v roce 1866 stává znovu premiérem, Disraeli ochotně jmenuje Salisburyho²³ ministrem pro záležitosti Indie (Leonard 2005: 12-13).

Funkci premiéra zastával celkem třikrát. Poprvé se jím stal v roce 1885, ovšem vydržel u funkce půl roku. Podruhé v roce 1886, kdy jej čekalo čtyřleté volební období. Nakonec v roce 1895 na celkem sedm let. Jeho vláda nezapříčinila velké změny na domácí půdě, snad jen Vzdělávací zákon z roku 1891, který zaručoval bezplatné základní vzdělání, a Zákon o místní vládě z roku 1888, který umožnil vznik místních rad (Leonard 2005: 19).

5.8 Aliance

V roce 1886 utvořili konzervativci alianci s Liberálně unionistickou stranou, protože sdíleli stejný názor na otázku samosprávy Irska (Eccleshall 1990: 124). Salisbury neměl na výběr – buď se spojí s liberálními unionisty, nebo zůstane bez voličů, kteří dají přednost Gladstoneovi (Blake 1985: 160-161).

²³ Salisbury byl v této době znám jako Cranborne (Leonard 2005: 12). Titul markýze ze Salisbury nosil až po smrti svého otce v roce 1868 (Leonard 2005: 14).

Do čela Liberálně unionistické strany se o pět let později postavil radikální liberál Joe Chamberlain²⁴. Kromě irské otázky se aliance podílela například na reformě práv chudých a celní reformě (Eccleshall 1990: 131).

6. Konzervativní strana ve 20. století

6.1 Před první světovou válkou

Po Salisburyho odchodu se lídrem Konzervativní strany a premiérem Velké Británie stává Arthur Balfour. V mládí se chtěl oženit, ale dívka, kterou miloval, tragicky zemřela, a tak zůstal starým mládcem se zájmem o filozofii a s nedůvěrou k náboženství (Blake 1985: 167-169). Pocházel z bohaté rodiny, jeho otec vydělal jmění, když pracoval jako stavitel v Indii. Navíc měl Arthur Balfour k působení v politice předpoklady, protože byl synovcem lorda Salisburyho²⁵ (Leonard 2005: 24). Byl velmi inteligentní a dokázal jasně uvažovat. Již na počátku dvacátého století se obával rostoucího vojenského potenciálu Německa a ekonomického potenciálu Spojených států (Blake 1985: 169). Na druhou stranu nebyl schopen plně pochopit poslání Konzervativní strany, ani její řadové členy. Podceňoval sebe, což vedlo i k podceňování ambicí ostatních. Udržoval dobré vztahy s Joe Chamberlainem a nikdy jej nenapadlo, že Chamberlain se s ním přátelí jen kvůli vlastní touze po premiérském křesle (Leonard 2005: 32). V zahraniční politice přispěl Balfour k vytvoření spojení s Francií, protože obě země se bály společného nepřítele – Německa (Maurois 1995: 437).

Po Balfourovi přišel Andrew Bonar Law. První britský premiér, který se narodil v zahraničí²⁶. Pro svou premiérskou funkci nebyl příliš známý, neboť v úřadu setrval pouhých 209 dní. Konzervativní stranu však vedl již deset let a sehrál klíčovou roli během první světové války (Leonard 2005: 94-95). Původně vedl unionisty²⁷

²⁴ Někdy se mu říkalo „radikální Joe“ (Eccleshall 1990: 124).

²⁵ Balfourova matka byla Salisburyho sestrou (Leonard 2005: 24).

²⁶ Andrew Bonar Law se narodil v Novém Brunšviku v Kanadě (Leonard 2005: 95).

²⁷ Tedy konzervativce. Oba termíny bývají v této době zaměňovány.

(Eccleshall 1990: 128). Jeho liberální současníci jej často podceňovali. U konzervativců, které vedl, se mísil respekt s náklonností (Eccleshall 1998: 262).

Do politiky jej přivedla imperiální celní reforma, která jej jako obchodníka přirozeně zajímala. Reforma, kterou podporoval Joe Chamberlain, měla podle Bonar Lawa zlepšit obchodní vztahy v britském impériu. Celní reforma prošla Parlamentem a Lawovi vynesla pozici předsedy Konzervativní strany (Eccleshall 1998: 263).

6.2 První britská koalice

Liberální vláda Herberta Henryho Asquitha působila od roku 1908 (Leonard 2005: 61). V roce 1911 liberálové těžili z ústavní krize poté, co Balfour nařídil svým konzervativním příznivcům ve Sněmovně lordů, aby se zdrželi hlasování ohledně parlamentního zákona. Tento krok vedl k rebeliím uvnitř Konzervativní strany (Eccleshall 1998: 235). Roku 1914 již bylo evidentní, že se blíží válka. Názory na vstup Británie do války byly mezi stranami odlišné, často se lišily i v rámci jedné strany. Jednotní byli konzervativci, v ostatních stranách se tvořily frakce, což ohrožovalo zájmy stran (Pugh 1974: 815-816). V moderní době není obvyklé, aby vláda byla rozpuštěna na základě jedné debaty v parlamentu. V roce 1915 se na debatu ani nečekalo. Asquithova vláda vycítila útok a padla, ačkoli její většina byla nedotčena (Pugh 1974: 815).

V prosinci 1916 došlo ke kabinetní krizi, ve které Law viděl šanci na vlastní úspěch. Král požádal Lawa o sestavení nové vlády. Současný liberální premiér Asquith však odmítl sloužit pod Lawovým vedením, a tak raději předal funkci Lloydovi Georgovi. Nová vláda se od předchozích velmi lišila. Law se stal ministrem financí a zároveň předsedou dolní sněmovny, což dříve spadalo výhradně do výkonu funkce premiéra²⁸. Premiér Lloyd George a Andrew Bonar Law si byli názorově velmi blízcí, což byl jeden z důvodů, proč tato koalice vydržela celou první světovou válku (Leonard 2005: 103-104).

²⁸ Kromě těch premiérů, kteří zároveň byli ve Sněmovně lordů (Leonard 2005: 95).

6.3 Meziválečné období

V roce 1923 se do čela vlády dostává Stanley Baldwin. Funkce předsedy Konzervativní strany tehdy nebyla jednoduchá, protože strana byla po válce názorově velmi nejednotná. Baldwin již měl nějaké politické zkušenosti, dříve působil ve vládě Lloyd George. Když z funkce premiéra odcházel, předával silnou stranu, která dokázala konkurovat nové Labouristické straně. Premiérem se stal celkem třikrát (Eccleshall 1998: 273-274). Nastoupil do funkce ve chvíli, kdy se Británie (a celý svět) musela vyrovnat s následky světové války. Celou Evropu brzdily dluhy a válečné reparace, a když se přes ně přenesla, přišla hospodářská krize (Eccleshall 1998: 274). Po válce zůstalo mnoho lidí bez práce. Na podzim roku 1923 se Baldwin rozhodl pro celní reformu – protekcionistické opatření, které mělo vytvořit nová pracovní místa. Původně se jednalo o myšlenku Joe Chamberlaina a Baldwin se od ní zpočátku distancoval (Blake 1985: 218-219). V roce 1932 Británie upustila od volného obchodu (Maurois 1995: 450).

Baldwin byl mírumilovný člověk a zastával spíše izolacionistickou politiku, což voliči po válce ocenili (Blake 1985: 216). Především druhá část jeho premiérské funkce se však musela soustředit na jednu zásadní zahraniční otázku – obnovu Německa. Sám Baldwin měl velký podíl na znovuvyzbrojení Británie (Blake 1985: 218). Británie přesto všechno nezažila takovou hospodářskou a sociální nestabilitu jako jiné země, nezaměstnanost zde nikdy nebyla tak vysoká, přesto se pracující lid bouřil, což dokázala i Všeobecná stávka v roce 1926. (Eccleshall 1998: 274). Na počátku třicátých let vytváří konzervativci na popud krále koaliční vládu s labouristy. V jejím čele stál Ramsey MacDonald až do roku 1935, kdy jej vystřídal Baldwin (Maurois 1995: 450).

V roce 1931 vešel v platnost takzvaný druhý westminsterský statut, který dominiím přiznal právo na rozhodování o vstupu do války, o podepisování mezinárodních smluv a stanovil, že ministerští předsedové dominií podléhají přímo britskému panovníkovi (Maurois 1995: 451). Za toto uvolnění situace si Británie vysloužila podporu většiny dominií²⁹ během druhé světové války (Maurois 1995: 261).

²⁹ Kromě jižní Afriky, kde se rozmáhal silný nacionalismus (Maurois 1995: 261).

6.4 Neville Chamberlain a politika appeasementu

Běh britské zahraniční politiky se zrychlil ve třicátých letech, kdy už jasně hrozila nejen německá, ale i italská a japonská agrese (Eccleshall 1998: 274). Vůči jasné hrozbě postupovala Baldwinova Anglie stejně nemotorně jako Francie, což se ještě zhoršilo po nástupu Nevilla Chamberlaina³⁰ v roce 1937 na Baldwinovo místo (Maurois 1995: 454). Neville byl synem slavného otce – Josepha Chamberlaina („radikála Joea“), a proto na něj byly kladeny vysoké požadavky. Neville se po vzoru otce stal váženým birminghamským občanem a úspěšným obchodníkem. V roce 1911 byl zvolen do městské rady, čímž byla zahájena jeho politická kariéra. Byl spíše samotář a individualista. Ačkoli byl velmi zcestovalý, mnozí jej vnímali jako člověka s omezeným rozhledem (Ellinger 2009: 17, 22-23).

Chamberlainova vláda bývá charakterizována jako politika appeasementu, čili politika ústupků proti Ose Berlín-Řím (Maurois 1995: 454). Chamberlain původně sloužil jako ministr financí a vysloužil si velký úspěch rychlým vzkříšením britského rozpočtu po hospodářské krizi v letech 1931-1933 (Maurois 1995: 450). Reakci (nebo spíš apatii) Chamberlaina vůči hrozícímu německému výboji lze označit za typicky konzervativní. Chceme-li současnou situaci zachovat a zároveň reformovat její část, měli bychom mít dle Burka (1997: 174-175) činorodého ducha. Maurois (1995: 450) Chamberlaina sice označil jako energetického člověka, ale jen v souvislosti s jeho působením na Ministerstvu financí. Dle Burka (1997: 175) konzervativní moudrost nabádá k opatrnosti a uvážlivosti. Té měl patrně Chamberlain dostatek. Dle Blakea (1985: 243) řeší každá politická strana dvě hlavní úskalí: nejprve jak politickou moc získat, a potom jak s ní naložit. Konzervativní strana se ve třicátých letech vypořádala s prvním problémem mnohem lépe než s tím druhým.

Neville Chamberlain se stůj co stůj snažil najít smírní řešení s oběma diktátory – jak s Mussolinim, tak s Hitlerem. Věřil, že válka je zlo a nechtěl, aby se rok 1914 opakoval. Byl rozumný, ale mírný a povahově velmi vzdálený od obou mužů, se kterými hledal usmíření (Blake 1985: 238). V otázce britského postupu vůči Německu nenacházela Konzervativní strana jednotný postoj. Rozdělila se na chamberlainisty,

30 Viz Příloha č. 5.

kteří zastávali politiku appeasementu, a na ty, kteří sympatizovali s Winstonem Churchillem. Churchill požadoval razantnější postup vůči Německu, a proto si příznivce nacházel až v průběhu války (Blake 1985: 240).

Chamberlain věřil, že bude-li Německu v některých požadavcích vyhověno, nebude brojit proti stávajícímu evropskému pořádku. Ten byl již dávno narušen – v roce 1936 remilitarizací Rýna, v roce 1938 zabráním Rakouska a rok na to i Československa (Maurois 1995: 454-455). Po Mnichovské konferenci, kdy Francie i Británie postoupila Československo Hitlerovi, Winston Churchill řekl: „Anglie a Francie měly na vybranou mezi válkou a hanbou. Zvolily hanbu, budou mít válku.“ (Maurois 1995: 454). Chamberlainova Británie přitom byla mnohem lépe vyzbrojena než hitlerovské Německo. Měla zejména lepší radary a bojové letouny (Blake 1985: 245). Po zabrání celého Československa se Chamberlain konečně vzepřel a ihned informoval polskou vládu o možnosti napadení Polska Německem, které britská vláda předpokládala jako další Hitlerův krok. Chamberlain přislíbil Polsku britskou ochranu. Skutečně se tak stalo a 3. září 1939 oznámil Chamberlain dolní sněmovně vstup Británie do války (Maurois 1995: 455).

Před Chamberlainovou vládou nestála jen hrozící válka. Dne 5. června 1935 byl schválen takzvaný Zákon o vládě v Indii, který dával Indii větší autonomii. Otázka Indie byla podle analýzy Grahama Stewarta zásadní pro Konzervativní stranu již od roku 1929, protože v ní způsobovala názorové rozkoly (Ellinger 2009: 72-73). V problematice vlády v Indii proti sobě opět stáli Chamberlain jako zastánce ústupků a Churchill jako muž činu (Ellinger 2009: 73).

6.5 Aktivní politika Winstona Churchilla

Neville Chamberlain opustil premiérské křeslo v roce 1940. Většina konzervativců si však jako jeho nástupce jistě nepředstavovala Winstona Churchilla³¹, který disponoval většími sympatiemi u labouristů a u liberálů než u vlastních spolustraníků. Konzervativci si své přízně i nadále schovávali pro Chamberlaina, který

³¹Viz Příloha č. 6.

souhlasil s tím, že bude nadále sloužit pod Churchillovým vedením (Blake 1985: 247-248). Winston Churchill se narodil v roce 1874. Jeho otec, Randolph Churchill, pro něj chtěl kariéru u střeleckého pluku, kam jej nepřijali, což mladému Winstonovi nijak nevadilo. Chtěl zůstat u pěchoty, jezdit na koni a bojovat s šavlí v ruce (Thomson: 1946: 16,31). Armádní kariéru však záhy opustil. Plat nižšího důstojníka nebyl valný a výdaje na potřebné vybavení vysoké (Thomson 1946: 59). Lepší uplatnění viděl v politice, kde začínal jako konzervativní demokrat. Jelikož nesouhlasil s konzervativními vůdci³², a často je kritizoval, přešel na stranu radikálních liberálů a podporoval jejich plán na snížení námořního rozpočtu. Během první světové války pracoval pod Lloydem Georgem jako koaliční liberál. Po válce se vrací zpět do konzervativního tábora³³. Dostává se znovu do rozporu s novým konzervativním vůdcem, Stanley Baldwinem³⁴ a stává se nezávislým kritikem konzervativní vlády (Thomson 1946: 16).

Různí autoři píší o Churchillovi různě, ovšem většina se shoduje na tom, že Winston Churchill byl podobně jako Arthur Balfour neobyčejně inteligentní a prozíravý člověk. Dle Lukace (2013: 18-19) byla jeho prozíravost dána jeho historickými znalostmi. Hitlerovy plány dokázal prohlédnout mnohem lépe, než tomu bylo naopak, zároveň však Hitlera nikdy nepodceňoval. Francie po první světové válce považovala Německo za slabý a rozpadlý stát, možná proto, že se sama bála opaku. Tento náhled byl velmi krátkozraký. Nástup pomstychtivého Německa Churchill prohlédl v roce 1924 a již v roce 1930 prohlásil, že si dělá starosti kvůli Hitlerovi. Díky Churchillovým odhadům jej Lukacs považuje za vizionáře.

V době vypuknutí druhé světové války bylo Churchillovi již téměř pětadesát let. Thomsonovo (1946: 9) tvrzení, podle kterého „Winston Churchill ztělesňuje

³² Nelíbilo se mu, že konzervativci prosazují celní reformu, na které vykořisťují veřejnost a sami vydělávají (Thomson 1946: 17).

³³ S liberály se rozešel, protože se mu zdálo, že příliš nahrávají socialistům, aby tak zachránili jednotu vlastní strany (Thomson 1946: 17).

³⁴ S Baldwinem se nepohodl kvůli indické otázce. Domníval se, že Baldwin se nestará o britskou říši, ale utíká od zodpovědnosti za indický lid, kterou jako premiér má. Podle Churchilla je zodpovědnost za závislé národy jednou z britských tradic (Thomson 1946: 16-17). Tento názor se zpětně jeví velmi pragmaticky. Podle Lukace (2013: 17) nemohli Churchill a jeho Británie Hitlera přemoci sami.

bojující Británii,“ vyžaduje tedy jistý obdiv. Dále je třeba zmínit, že dle Lukase (2013: 17) nemůže být Hitler vítězem války, dokud Churchill vládne Británii, což byl patrně původ nenávisti Hitlera vůči Churchillovi.

Winston Churchill se zkrátka nechtěl smířit s Británií, která potichu přihlíží tomu, jak Německo vládne Evropě. Politiku usmiřování s Hitlerovou Třetí říší od začátku odsuzoval. Jeho prioritou v zahraniční politice ale nikdy nebyla Evropa. Snažil se vybudovat dobré vztahy se Spojenými státy³⁵, protože doufal v nějaký druh jednoty. Domníval se, že „kanál La Manche je širší než Atlantik“ (Lukacs 2013: 89).

Po celou druhou světovou válku jednal impulzivně hnán romantickou vidinou společenství žijících v míru. V roce 1941 se například ukvapeně rozhodl bránit Řecko před německou invazí, což ho donutilo stáhnout síly ze severní Afriky a umožnil tak Ose zahájit operace proti Egyptu (Eccleshall 1998: 301). Hitler místo toho, aby využil svých možností v Africe, se obrátil proti Rusku. Tento krok spolu s Rooseveltovou podporou znamenal pro Churchilla do budoucna jisté vítězství (Maurois 1995: 458). Nepřítel skutečně 7. května 1945 podepsal kapitulaci (Maurois 1995: 459).

6.6 Volby 1945

Volby roku 1945 vynesly konzervativcům 213 křesel, což je všeobecně považováno za velmi špatný výsledek vzhledem k tomu, že Churchillova Konzervativní strana vyhrála válku (Blake 1985: 253). Voliči měli jiné preference: mír a větší sociální spravedlnost (Maurois 1995: 461). Vládu sestavili labouristé, novým premiérem se stal Clement Attlee a Churchill přešel do opozice. Poválečná Británie v čele s labouristy³⁶ se velmi lišila od Churchillovy představy, například dala nezávislost Indii a vytvořila sociální stát (Eccleshall 1998: 303, 305).

Churchill coby vůdce konzervativní opozice měl v dolní sněmovně jen velmi malé pravomoci. Rozhodl se tedy sepsat šestidílnou knihu s názvem *Druhá světová válka*, která mu v roce 1953 vynesla Nobelovu cenu za literaturu. V roce 1946

³⁵ Je třeba zmínit, že Churchillova matka byla Američanka (Eccleshall 1998: 296).

³⁶ Labouristická vláda byla u moci až do roku 1951 (Eccleshall 1998: 303).

Churchill při projevu ve Fultonu prvně užil termín železná opona a nastínil blížící se studenou válku (Eccleshall 1998: 303).

6.7 Konzervativní strana po druhé světové válce

V roce 1951 se k moci opět dostávají konzervativci. Dalších 13 let bylo ve znamení ekonomické expanze a společenského blahobytu (Eccleshall 1990: 186). Do čela vlády se ve svých 76 letech znovu staví Winston Churchill. Ačkoli konzervativci protestovali proti labouristickým reformám po druhé světové válce, Churchillova vláda je ponechala beze změny. Churchill definitivně opouští politickou scénu v roce 1955³⁷ a jeho nástupcem se stává Anthony Eden³⁸ (Leonard 2005: 174-175).

Edenova vláda se musela vypořádat se Suezskou krizí³⁹, rozmachem televizního vysílání a se studentskými stipendii, které zpřístupnily kvalitní vzdělávání širším vrstvám (Maurois 1995: 466-467). Po neúspěchu expedice do Suezů v roce 1956 se Británie přestala přeceňovat a přemáhat svou sílu a začala se soustředit na svou bezmocnost. Margaret Thatcherová toto později nazývá „Suezským syndromem“ (Thatcherová 1996: 12-13). V roce 1957 se premiérem a vůdcem konzervativců stává Harold Macmillan (Leonard 2005: 213). Macmillanova vláda znamenala pro Konzervativní stranu úpadek; hospodářská situace Velké Británie se zhoršila, patrně především díky vytvoření „evropské šestky“, která vytvořením společného trhu bránila britskému vývozu. Macmillan tedy požádal o přistoupení do evropského integračního

³⁷ V roce 1953 prodělal těžkou mrtvici (Leonard 2005: 175).

³⁸ Anthony Eden, Churchillův synovec, zastával od roku 1935 funkci ministra zahraničních věcí (Maurois 1995: 465-466).

³⁹ Suezská krize byla mezinárodní krize v době studené války, kterou vyvolala Velká Británie a Francie svým zásahem do druhé arabsko-izraelské války. Egyptský prezident Násir znárodnil Suezský průplav, který patřil převážně britským a francouzským akcionářům. Eden spolu s francouzským premiérem Guyem Molletem navrhovali ozbrojenou intervenci proti Egyptu, ale Spojené státy ji nepodpořily. Vliv Británie i Francie se snížil, Násirova popularita naopak vzrostla (Pečenka – Luňák a kol. 1999: 499-500)

procesu, ale narazil na opozici Francie⁴⁰ (Maurois 1995: 468). Prestiž Konzervativní strany nahradily akutní rozbroje a konzervativci věřili, že další volby budou pro stranu znamenat zdrcující porážku (Blake 1985: 278-279).

V roce 1963 se dalším konzervativním premiérem stává Alec Douglas-Home (Leonard 2005: 236), který se kvůli premiérskému úřadu musel vzdát šlechtického titulu (Blake 1985: 293). Z čela Konzervativní strany rezignoval po dvou letech v roce 1965 a na jeho místo nastoupil skromný Edward Heath. Zpočátku měl problémy udržet si respekt mezi spolustraníky, částečně kvůli své homosexuální orientaci. Během své politické kariéry opakovaně soupeřil s Haroldem Wilsonem⁴¹. Oba pocházeli z různých prostředí, Wilson byl labourista. Ve volbách se střetli celkem čtyřikrát (Leonard 2005: 263, 271-272). Problémem 60. let bylo podkopávání sociálního státu, kterého občané začali využívat (Eccleshall 1990: 204-205).

Heath finálně porazil Wilsona v roce 1970 (Leonard 2005: 272). Jeho nová vláda přislíbila „tichou revoluci“, která zvrátí národní úpadek za pomoci snížení veřejných výdajů, snížení role státu především v průmyslovém odvětví, omezení pravomocí odborů a znovunastolení práva a pořádku (Eccleshall 1990: 207). Aby se Heathova vláda nějak vyrovnala s rostoucí nezaměstnaností, rozhodla se znovu požádat o začlenění Británie do evropské „Šestky“. Heath požadoval několik výjimek, převážně přednostní právo v obchodu s koloniemi, což se nelíbilo Francii, jejíž přebytkové zemědělství potřebovalo najít nová odbytí (Maurois 1995: 468). Británie vstoupila až 1. ledna 1973 (Maurois 1995: 472). V říjnu téhož roku zasáhly britskou ekonomiku další dvě katastrofy: první byla jomkipurská válka⁴², která rapidně zvýšila cenu ropy, druhá byla hornická stávková, která Heathovu vládu takřka rozložila, což v následujících volbách nahrálo labouristům (Blake 1985: 315-316).

⁴⁰ Proti byl především francouzský prezident de Gaulle, kdo v roce 1963 udělil britskému vstupu veto (Leonard 2005: 223).

⁴¹ Zajímavé je, že oba muži se narodili v roce 1916 (Leonard 2005: 263).

⁴² Jomkipurská válka byla v pořadí čtvrtá izraelsko-arabská válka, kterou zahájil egyptský prezident Anvar Sadat na židovský svátek Jom Kippur. Egypt spolu se Sýrií napadly Izrael. Arabům se nepodařilo zpochybnit izraelské území. Mírová smlouva byla podepsána v roce 1979 v Camp Davidu (Pečenka – Luňák a kol. 1999: 30).

6.8 Margareth Thatcherová

V roce 1975 se do čela konzervativců staví Heathův hlavní politický odpůrce, Margaret Thatcherová⁴³. Její úkol nebyl jednoduchý. Konzervativní strana se potýkala s dvojitou porážkou, kterou utrpěla v roce 1974; dále s inflací a neefektivní státní finanční politikou a v neposlední řadě s nekončícími požadavky odborů⁴⁴. Asi dvě třetiny strany navíc neuznávaly vedoucí roli Thatcherové (Rovná 1991: 15-16), která nebyla v Parlamentu nováčkem – do dolní sněmovny byla zvolena již v roce 1959 (Leonard 2005: 304). Toryové využili svého období v opozici v 70. letech, aby připravili lepší přístup k britské ekonomice, která byla v úpadku. Británie v roce 1979 byla považována za slabý článek Evropy (Thatcherová 1996: 10, 12).

Margaret Hilda Thatcherová se narodila v roce 1925 jako dcera obchodníka s potravinami. Její rodiče si přáli syna, protože již jednu dceru měli. Když se jim dostalo zklamání v podobě druhého děvčete, rozhodli se s ní zacházet jako s chlapcem. Margaret celý život jednala tak, aby dostala představám svého otce, který pro ni představoval životní ideál (Leonard 2005: 300-301). Původně vystudovala chemii, později se věnovala daňovému právu (Leonard 2005: 303). Její názory odpovídají striktně pravicové části toryů, mezi které se začlenila již v mládí. Faktem je, že většina jejích spolustraníků byla spíše progresivně smýšlející (Leonard 2005: 303).

V roce 1979 se Konzervativní straně v čele s Thatcherovou podařilo vyhrát všeobecné volby (Rovná 1991: 15). Prvním představitelem cizí vlády, který novou premiérku navštívil, byl Helmut Schmidt, kancléř Spolkové republiky Německo (Thatcherová 1996: 31). Její hlavní politickou hrozbu představoval fakt, že byla ženou, čehož však dokázala obratně využít. Uměla jednat s muži a překvapovala svou svéráznou povahou, kterou ostatní od ženy-političky nečekali (Rovná 1991: 16). Její ostrý projev z roku 1976, který reagoval na hornickou stávku, jí dokonce vynesl přezdívku „Železná dáma“⁴⁵ (Rovná 1991: 70-71). Po roce 1979 se konzervativci netěšili dobrému veřejnému mínění – všeobecně se očekávalo, že příští volby budou katastrofou. Margaret Thatcherová se přesto nevzdávala. Během svého prvního roku

⁴³ Viz Příloha č. 7.

⁴⁴ Najít konsenzus s odbory se v této době nedařilo ani Labouristické straně (Rovná 1991: 15).

⁴⁵ Nebo také „Železná lady“, jak jí nazývala sovětská Pravda (Rovná 1991: 149).

v čele vlády se vypořádala s otázkou Zimbabwe, kde se v roce 1980 ujal moci Robert Mugabe, který si získal důvěru britského Ministerstva zahraničních věcí díky dohodě, která formálně zajišťovala stejná práva černým i bílým. Jejím dalším úspěchem bylo snížení britského příspěvku do Evropského hospodářského společenství (Blake 1985: 340-341). Zároveň je třeba zmínit, že zahraniční politika byla pro Thatcherovou zcela novou oblastí, protože z minulosti měla politickou zkušenost pouze z oblasti školství (Rovná 1991: 16).

V roce 1980 byl prezidentem Spojených států amerických zvolen Ronald Reagan. Margaret Thatcherová byla jeho první zahraniční návštěvou. Jejich politické názory byly podobné, Thatcherová obdivovala především jeho postupy v NATO (Thatcherová 1996: 114-115). Thatcherová (1996: 125) zastávala poměrně jasný názor na mezinárodní právo: mělo by být postaveno nad použití síly a agrese nikdy neměli dosáhnout svých cílů. Z toho důvodu se rozhodla vybojovat zpět 13 000 kilometrů vzdálené Falklandy, které v roce 1982 obsadila argentinská armáda. Nebránili jen území a jeho obyvatelé, ale především britskou národní čest a postavení Británie ve světě. Ve svých pamětech se domnívá, že válka o Falklandy znamenala důležitý milník mezi Východem a Západem. Sověti věřili, že válku o malé Falklandy Británie nepovede, a když ano, prohraje.

Sovětský svaz nebyl jediný, kdo se zmýlil. Všichni ti, kdo předpokládali brzký pád Konzervativní strany (a s tím i pád Thatcherové), zažili zklamání. Volby vyhrála třikrát po sobě (Leonard 2005: 317) a v čele vlády se udržela celkem jedenáct let (Leonard 2005: 333).

Kromě předsedkyně vlády měla i jiné politické úkoly. „Bez ohledu na svůj úřad předsedkyně vlády jsem nikdy nezapomínala, že jsem také poslankyní za Finchley⁴⁶, ani jsem to nechtěla zapomenout,“ (Thatcherová 1996: 22). Její vztah ke kontinentální Evropě byl spíše skeptický. V Evropském společenství viděla spíše oporu proti Sovětskému svazu než ekonomické výhody. Sama byla velkou patriotkou. Nebyla proti evropskému integračnímu procesu, ale viděla ho v jiném světle než Heath nebo evropští politikové (Rovná 1991: 94) a patrně nehodlala zajít dál, než bude nezbytně nutné. Debata o společné měně je podle Thatcherové (2003: 333) „nedílnou součástí

⁴⁶ Volební obvod v severním Londýně (Leonard 2005: 304).

narůstající, nutné a opožděné debaty o britském postoji vůči Evropské unii, ze které se rychle vyvíjí cosi mnohem většího než pouhá unie.“

Středobodem jejích zájmů v domácí politice byla ekonomika. Usilovala o různá antiinflační opatření a o snižování daní, což vedlo k omezení veřejných výdajů (Rovná 1991: 97, 105). Druhé volební období bylo ve znamení privatizace – rozprodeji státního vlastnictví (Rovná 1991: 138), což se nese v duchu konzervativních tradic. Vlastnictví občanů je dle Burka (1997: 115) „první a původní závazek občanské společnosti“. Vláda Margaret Thatcherové se potýkala s odbory, respektive s jejich vůdci, protože věřila, že svou moc užívají nezodpovědně, což prosté odboráře poškozují (Thatcherová 1996: 76). Thatcherová musela dále čelit ekonomickým problémům, zejména během svého třetího volebního období, kdy míra inflace vzrostla až na 10 %. V roce 1989 oslavila desáté výročí svého nepřerušného působení ve funkci premiérky⁴⁷. Její nepopularita však rostla a o rok později byla z funkce premiéra i z čela Konzervativní strany vytlačena. Hlavním důvodem jejího nuceného odchodu byly její tvrdé a neoblíbené politické kroky⁴⁸, především striktní odmítání sjednocené Evropy. Její přístup ovlivňoval přístup veřejnosti k celé Konzervativní straně (Leonard 2005: 318).

6.9 90. léta

Margaret Thatcherovou nahradil její chráněnc John Major⁴⁹ 28. listopadu 1990. Major reprezentuje přechodné období mezi dominantními osobnostmi Thatcherové a Tonyho Blaira⁵⁰. Ve vládě Thatcherové plnil od roku 1989 funkci ministra zahraničních věcí (Leonard 2005: 320, 322, 331). Politiku Johna Majora označuje Leonard (2005: 322) jako „thatcherismus s lidskou tváří“.

⁴⁷ Což bylo nejdéle od té doby, co lord Liverpool vydržel v úřadu plných 15 let (od roku 1812-1827) (Leonard 2005: 318).

⁴⁸ Mezi nejhorší politické kroky byla tzv. „daň z hlavy“, která byla zavedena ještě předtím, než se vláda Thatcherové dostala k moci (Leonard 2005: 318).

⁴⁹ Viz Příloha č. 8.

⁵⁰ Jak Thatcherová, tak Blair byli před výkonem premiérského úřadu hlavou stínové vlády. Tuto zkušenost Major postrádal (Heppell 2007: 388).

Major vyjednal Maastrichtskou smlouvu s Evropským hospodářským společenstvím (BBC 2002). Snažil se přiblížit Británii k Evropě, ale zároveň zachovat její národní zájmy. Vyjednal pro ni několik výjimek v Hospodářské a měnové unii (Heppell 2007: 385). Jeho vláda dále přispěla ke složení zbraní irské organizace IRA, což později vedlo k Velkopáteční dohodě (BBC 2002). Přesto musel Major čelit ostré kritice (BBC 2002). Všeobecně byl považován za slabého a neefektivního vůdce, což je důsledek srovnávání jeho vlády s vládou „železné“ Thatcherové (Heppell 2007: 382). Chtěl dokonce rezignovat z čela Konzervativní strany, což nakonec nebylo třeba, protože vyhrál další volby. Přesto nedokázal udržet stranickou jednotu (BBC 2002). Ve volbách v roce 1997 utrpěli konzervativci nejtěžší porážku ve dvacátém století ve prospěch labouristů. Major ihned poté rezignoval (BBC 2002). Novým vůdcem Konzervativní strany se stal William Hague a Major se uchýlil do dolní sněmovny, kde zůstal až do roku 2001 (BBC 2002).

7. Britský konzervatismus 21. století

7.1 Dominance labouristů

Po vítězství labouristů v roce 1997 potřebovala Konzervativní strana ve svém čele více než kdy předtím silnou osobnost, která by dokázala oponovat energickému Blairovi. Pro své zkušenosti z dolní sněmovny se vedení konzervativců nakonec ujal William Hague (Leonard 2005: 362). Proti Blairovi stál v otázce zapojení Británie do Evropské unie, přičemž Blair byl mnohem více proevropsky orientovaný než Hague. Dalším důvodem jejich sporu byla imigrační politika (Watt 2001). V roce 2001 přišla druhá zdrcující porážka konzervativců (Leonard 2005: 363), Hague odstoupil a na jeho místo přišel Iain Duncan Smith, který je považován za tichého a nevýrazného politika. V čele strany vydržel do roku 2003 (Kirkup – Swinford 2013). V roce 2003 se do čela strany dostal Michael Howard. Byl tehdy jediným kandidátem na předsedu konzervativců a stal se čtvrtým v pořadí za posledních šest let (Tempest 2003).

7.2 David Cameron a nové pojetí Konzervativní strany

Již v době předsednictví Michaela Howarda patřil mezi výrazné konzervativce David Cameron⁵¹. Do čela Konzervativní strany byl zvolen po třetí porážce ve prospěch labouristů v roce 2005 (Williams – Scott 2010: 4). Domníval se, že Konzervativní strana obhajuje hodnoty a názory, které jsou pro dnešní voliče příliš zastaralé⁵². Cameron se zaměřuje na silný trh, technologický pokrok, zahraniční obchod, reformu britského veřejného sektoru a další oblasti. V rámci Evropské unie prosazuje udržení svébytnosti národních států. Jeho vize nové Konzervativní strany je více zacílena na mladé generace, než jak to bylo u jeho předchůdců (Cameron 2005). Modernizace strany se Cameronovi vyplatila. V roce 2010 vystřídal labouristického premiéra Gordona Browna, který podal demisi. Stal se nejmladším premiérem⁵³ za posledních 200 let. Jeho zvolení ukončilo třináctiletou převahu labouristů (Hough 2010). Cameron musel vytvořit menšinovou vládu, ze které nakonec vznikla koalice konzervativců a liberálních demokratů v čele s Nickem Cleggem. Jedná se o vůbec první britskou koalici od druhé světové války (Hough 2010).

Přesto se nenechal ukolébat prvotním úspěchem. Nové pojetí moderní strany by mohlo odradit stálé konzervativní příznivce, kteří raději spoléhají na tradiční konzervativní hodnoty. Cameronova vláda se snaží i těmto voličům vyjít vstříc. Soustředí se tedy i na taková témata jako je ochrana životního prostředí a klimatické změny. Další prioritou Cameronovy politiky je snižování role státu a státních regulací⁵⁴, čímž navazuje na Margaret Thatcherovou a domnívá se, že tím posílí roli

⁵¹ Viz Příloha č. 9.

⁵² „Stát bez prostředku k jisté změně nemá ani prostředky ke svému uchování.“ (Burke 1997: 34).

⁵³ Cameronovi v té době bylo 43 let. Byl nejmladším premiérem od Lorda Liverpoola v roce 1812 (Hough 2010). Věk předsedy vlády bývá zpravidla vyšší., neboť schopnost pochopit fungování vlády vyžaduje dle Burka (1997: 71) větší zkušenost, než je člověk schopen udělat za celý svůj život, i kdyby byl sebezpozornější.

⁵⁴ Dle konzervativní ideologie je svatou povinností politického státu v maximální možné míře nezasahovat do ekonomických aktivit. Podobný přístup by měl být aplikován v sociální a morální sféře. Dojde tak k posílení funkce rodiny a společenských vazeb (Nisbet 1993: 53).

menších komunit. Ačkoli konzervativci všeobecně bojují s odbory, Cameronova vláda se snaží dosáhnout s nimi nějakého kompromisu (Williams – Scott 2010: 7, 13).

V roce 2015 čekají Velkou Británii parlamentní volby. V rámci předvolební kampaně Cameron slibuje snížení daní se zaměřením na nižší třídy. Cameronova vláda předpokládá, že v letech 2015-2016 bude pět milionů dělníků platit čtyřicetiprocentní daň. V roce 1997 to byly jen dva miliony. (Kirkup – Swinford 2014).

8. Závěr

Tato bakalářská práce pojednává o vývoji britské Konzervativní strany od počátku 19. století až do současné konzervativní vlády Davida Camerona. Základy konzervativní ideologie shrnul britský politický myslitel Edmund Burke, který ve svém díle *Úvahy o revoluci ve Francii* (1997) reagoval na události Velké francouzské revoluce. Moderní Konzervativní stranu vytvořil ve 30. letech 19. století Robert Peel. Dnes je tato strana nedílnou součástí britského bipartismu. V 19. století soutěžila s Liberální stranou, po druhé světové válce s Labouristickou stranou. Mezi její nejvýraznější vůdce patřil Benjamin Disraeli, Robert Cecil, Winston Churchill či Margaret Thatcher.

Bakalářská práce obsahuje úvod, šest kapitol, přílohy, závěr, shrnutí v anglickém jazyce a seznam použité literatury. První kapitola je věnována teoretickému vymezení pojmů ideologie a konzervatismus. Druhá kapitola začíná na počátku 19. století, pojednává o počátcích britského konzervatismu, který je spojován s Williamem Pittem mladším. Třetí kapitola shrnuje zbytek 19. století, osobnosti Benjamin Disraeliho, Roberta Cecila a dalších. Čtvrtá kapitola popisuje celé 20. století, postavení Konzervativní strany během dvou světových válek a za studené války. Větší prostor je věnován Winstonu Churchillovi a Margaret Thatcher. Pátá kapitola se zaměřuje na současné postoje Konzervativní strany a na vládu Davida Camerona.

Většina použitých zdrojů je cizojazyčných. Práci provázejí Burkovy *Úvahy o revoluci ve Francii* (1997); zde jsem pracovala s českým překladem. V posledních dvou kapitolách je užíváno i internetových zpravodajských portálů, které pomáhají čtenáři vytvořit si lepší představu o současné politické situaci ve Velké Británii.

Moderní doba představuje pro konzervatismus těžkou zkoušku. Voliči mají jiné preference, než tomu bylo dříve, čemuž konzervativní strany jen těžko přivykají. Pokud si však chtějí udržet vedoucí postavení, musejí svou ideologii přizpůsobit mladým generacím, které méně slyší na tradiční hodnoty jako je rodina. Britská Konzervativní strana v čele s Davidem Cameronem prošla znatelnou proměnou, která z ní i do budoucna dělá silnou a konkurenceschopnou politickou stranu.

9. Použité zdroje

- Aristotelés (2009). *Politika* (Praha: Rezek).
- Ball, Stuart (1998). *The Conservative Party since 1945* (Manchester: Manchester University Press).
- Bartoš, Adam B. (2010). Český konzervatismus potřebuje obrodu. *Revue politika*. 10. 11. 2010 (<http://www.revuepolitika.cz/clanky/1371/cesky-konzervatismus-potrebuje-obrodu>, 20. 1. 2014).
- BBC (2002). John Major: A Life in Politics. 28. 9. 2002 (http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/673348.stm, 28. 2. 2014).
- BBC (2007). Laws at centre of loan controversy. 1. 2. 2007 (http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4831018.stm, 9. 2. 2014).
- Beer, Samuel (1952). The Conservative Party of Great Britain. *The Journal of Politics* 14 (1), s. 41-71).
- Blake, Robert (1985). *The Conservative Party from Peel to Thatcher* (London: Fontana Press).
- Burke, Edmund (1997). *Úvahy o revoluci ve Francii* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).
- Cecil, Hugh (1928). *Conservatism* (London: T. Butterworth).
- Cameron, David (2005). Budoucnost Konzervativní strany. *Listy* 6 (<http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=056&clanek=060523>, 20. 2. 2014).
- Eagleton, Terry (1991). *Ideology: an introduction* (London: Verso).
- Eccleshall, Robert (1990). *English Conservatism Since the Restoration: An Introduction and Anthology* (London: Unwin Hyman).
- Eccleshall, Robert (1998). *Biographical Dictionary of British Prime Ministers* (London: Routledge).
- Ellinger, Jiří (2009). *Neville Chamberlain: od usmiřování k válce: britská zahraniční politika, 1937-1940* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny).
- Heppell, Timothy (2007). Weak and Ineffective? Reassessing the Party Political Leadership of John Major. *The Political Quarterly* 78 (3), s. 382-391.
- Hough, Andrew (2010). David Cameron Becomes Youngest Prime Minister in almost 200 Years. *The Telegraph* 11. 5. 2010 (<http://www.telegraph.co.uk/news>

- /politics/david-cameron/7712545/David-Cameron-becomes-youngest-Prime-Minister-in-almost-200-years.html, 20. 2. 2014).
- Hurd, Douglas (2007). Sir Robert Peel: The Making of a Party. *History Today* 57 (7), s. 11-17.
- Kirk, Russell (2000). *Konzervativní smýšlení* (Praha: Občanský institut).
- Kirkup, James – Swinford, Stephen (2013). Labour Evokes Memories of Iain Duncan Smith's Doomed Leadership. *The Telegraph* 18. 8. 2013 (<http://www.telegraph.co.uk/news/politics/labour/10250620/Labour-evokes-memories-of-Iain-Duncan-Smiths-doomed-leadership.html>, 20. 2. 2014).
- Kirkup, James – Swinford, Stephen (2014). David Cameron promises 2015 election tax cuts. *The Telegraph* 3. 3. 2014 (<http://www.telegraph.co.uk/news/politics/labour/10250620/Labour-evokes-memories-of-Iain-Duncan-Smiths-doomed-leadership.html>, 9. 3. 2014).
- Ledger-Lomas, Michael (2004). The Character of Pitt the Younger and Party Politics, 1830-1860. *The Historical Journal* 47 (3), s. 641-661.
- Leonard, Dick (2005). *A Century of Premiers: Salisbury to Blair* (New York: Palgrave Macmillan).
- Lukacs, John (2013). *Churchill: vizionář, státník, historik* (Praha: Academia).
- Maurois, André (1995). *Dějiny Anglie* (Praha: Lidové noviny).
- Maurois, André (1997). *Život Benjamína Disraeliho* (Praha: Prostor).
- Machiavelli, Niccolò (2012). *Vladař* (Praha: XYZ).
- Muller, Jerry Z. (1997). *Conservatism: An Anthology of Social and Political Thought from David Hume to the Present* (New Jersey: Princeton University Press).
- Nisbet, Robert (1993). *Konzervatismus: Sen a realita* (Praha: Občanský institut).
- Pečenka, Marek – Luňák, Petr a kol. (1999). *Encyklopedie moderní historie* (Praha: Libri).
- Pugh, Martin D. (1974). Asquith, Bonar Law and the First Coalition. *The Historical Journal* 17 (4), s. 813-836.
- Rejman, Ladislav (1966). *Slovník cizích slov* (Praha: Státní pedagogické nakladatelství).
- Rovná, Lenka (1991). *Premiérka jejího veličenstva* (Praha: Evropský kulturní klub).

Scruton, Roger (1994). *Konzervativní myslitelé* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Šaradín, Pavel (2001). *Historické proměny pojmu ideologie* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Schwarzmantel, John (2008). *Ideology and Politics* (London: SAGE Publications).

Šmíd, Jan (2010). Charakteristika konzervatismu jako ideového proudu. *EUportál* (<http://euportal.parlamentnilisty.cz/Articles/6151-charakteristika-konzervatismu-jako-ideoveho-smeru.aspx>, 25. 12. 2013).

Tempest, Matthew (2003). Howard Wins Tory Leadership by Default. *The Guardian* 6. 11. 2003 (<http://www.theguardian.com/politics/2003/nov/06/conservatives.uk2>, 20. 2. 2014).

Thatcherová, Margaret (1996). *Roky na Downing Street* (Praha: Naše vojsko).

Thatcherová, Margaret (2003). *Umění vládnout: Strategie pro svět v pohybu* (Praha: Prostor).

Thomson, Malcolm (1946). *Winston Churchill, život a doba* (Praha: Ladislav Kuncíř).

Veselý, Zdeněk (2010). *Dějiny mezinárodních vztahů* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Watt, Nicholas (2001). Hague Warns of Britain as a 'Foreign Land' under Labour. *The Guardian* 5. 3. 2001 (<http://www.theguardian.com/politics/2001/mar/05/conservatives.election20011>, 20. 2. 2014).

Willcox, William B. (1943). The Tory Tradition. *The American Historical Review* 48 (4), s. 707-721.

Williams, Steve – Scott, Peter (2010). Shooting the past? The modernisation of Conservative Party employment relations policy under David Cameron. *Industrial Relations Journal* 41 (1), s. 4-18.

Žaloudek, Karel (2004). *Encyklopedie politiky* (Praha: Libri).

10. Summary

This bachelor thesis deals with the development of the British Conservative Party since the beginning of the 19th century until the current conservative government of David Cameron. It started with the reflections of the British political thinker and philosopher Edmund Burke on the Glorious French Revolution. He summed up his ideas in his *Reflections on the Revolution in France* (1790) and these became the cornerstone of the Conservative Party which later became one of the two biggest British political parties. During the 19th century it stood against Liberal Party and during most of the 20th century against the Labour Party. This bachelor thesis examines the historical milestones as well as the most important leaders, e. g. Robert Peel, Benjamin Disraeli, Winston Churchill or Margaret Thatcher. It includes an introduction, six chapters, a conclusion, a list of references, a summary and a few additional materials.

11. Přílohy

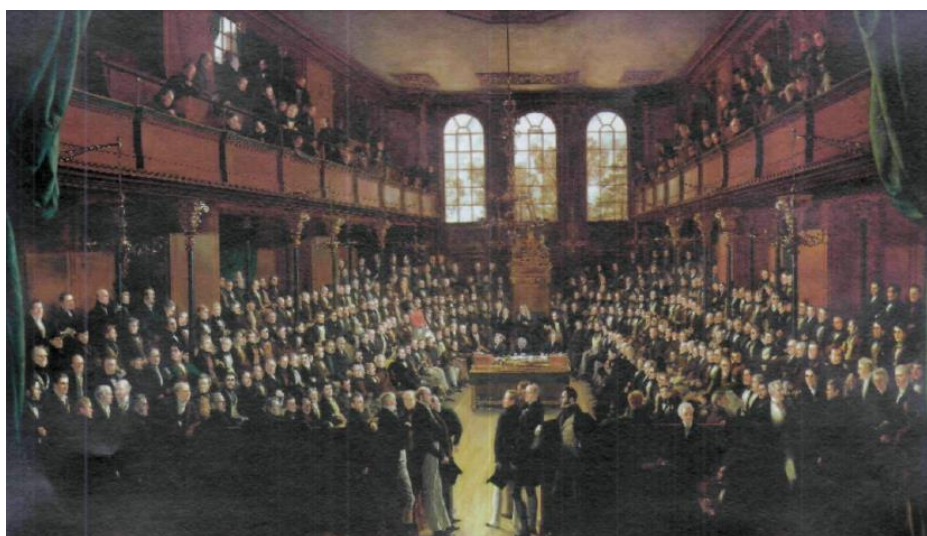
Příloha č. 1: Sir Robert Peel (1788-1850) v roce 1838, od Johna Linnella.

Zdroj: Hurd 2007: 12



Příloha č. 2: První zasedání reformované dolní sněmovny v roce 1833 od George Haytera. Grey a whigové jsou na levé straně, Wellington a toryové napravo.

Zdroj: Hurd 2007: 15



Příloha č. 3: karikatura s názvem „Mladý Gulliver a brobdingský ministr“
zobrazující Peela jako ministra země obrů a Disraeliho jako Gullivera.

Zdroj: Blake 1985: 36



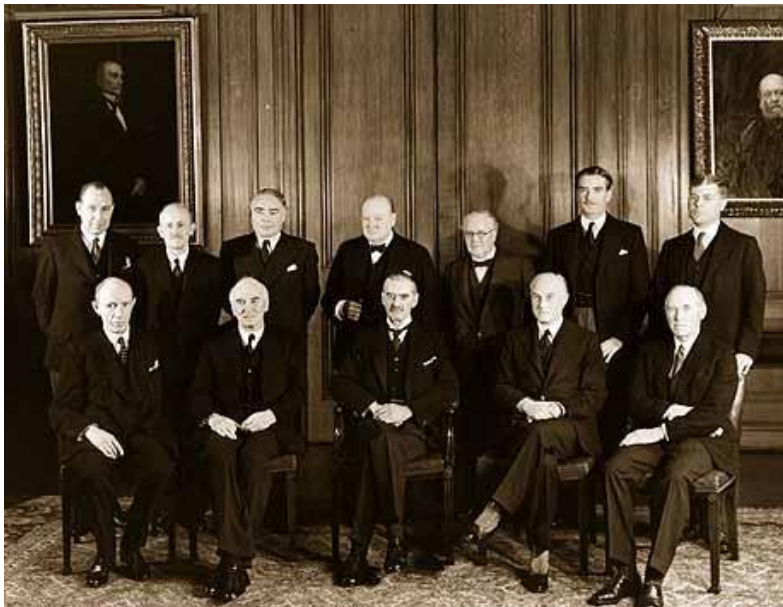
Příloha č. 4: Markýz Salisbury

Zdroj: Leonard 2005: 8



Příloha č. 5: Chamberlainův válečný kabinet, listopad 1939 – dole zleva Halifax, Simon, Chamberlain, Hoare a Chatfield, nahoře zleva stojí Anderson, Hankey, Hore-Belisha, Churchill, Wood, Eden (který byl ministrem dominií, čili nebyl členem válečného kabinetu) a tajemník vlády Bridges.

Zdroj: Ellinger 2009: 358-359



Příloha č. 6: Winston Churchill

Zdroj: Leonard 2005: 161



Příloha č. 7: Margaret Thatcher s manželem Denisem před číslem 10 na Downing Street, 4. května 1979

Zdroj: Thatcherová 1996: 97



Příloha č. 8: John Major

Zdroj: Leonard 2005: 322



Příloha č. 9: David Cameron

Zdroj: Kirkup – Swinford 2014

